

#19 Rotterdam op z'n best

Gers!

Zooi is Gers!

Elfie Tromp
Alles met aandacht
16

Michel Baars
Circular is keiharde
noodzaak
70

Mode uit afval
89

Hapgrage monden

Bleke stalen monsters, de bek wijd open, klaar om te ontvangen wat afgedankt is. Grote gapende bekken, klaar voor tweede levens, voelbaar in 't verschiet. Selectie aan de poort; op links het hout, schroot naar rechts en daar rechtdoor versleten witgoed, kabeltjes kapot of heel. Hapgrage monden voor lege flessen, makkelijk zat. Plastic, papier of kleding iemand? Kom maar door!

Afval is goud waard

Afval is lang gezien als precies dat: afval. Een restproduct waar je niets mee kan. Inmiddels echter, zien steeds meer mensen en organisaties in dat afval iets heel anders is: een halffabricaat of een basismateriaal dat in te zetten is om nieuwe producten te maken. We móeten wel op deze manier naar afval leren kijken, want het is onze plicht de natuur te ontzien. Er is maar één aarde en het is tijd dat we ons ervan vergewissen hoeveel zuiniger we daarop moeten zijn dan we tot nu toe zijn geweest.

Een belangrijk begrip in de discussie over afval als grondstof is 'circulair'. Daarin zit het woord cirkel. Als iets af is, vormt het weer het begin van iets anders. Dat is de idee van een duurzamere toekomst waarin afval de bron vormt van nieuwe producten en zo de cirkel rond maakt.

Het woord circulair moet betekenis krijgen in de opvoeding van ons allemaal. Van de mensen thuis en van de bedrijven en organisaties in onze stad. Want zo voorkomen we dat de circulaire gedachte een zaak blijft van slechts een paar hobbyisten.

We moeten, met andere woorden, inzien dat afval goud waard is. En ik denk dat dit besef langzaam ook doordringt. Zo zal het niet lang meer duren voor in de politiek de discussie gevoerd wordt of we mensen niet eens moeten gaan betalen voor hun 'afval' in plaats van hen geld te laten betalen om het in te zamelen.

Afval gaat een nieuwe toekomst tegemoet. Virussen die in riolen gewonnen en daarna opgekweekt worden, zijn al in te zetten als alternatieve behandelingsmethoden voor ziektes waar antibiotica geen grip meer op hebben. En schroot zien we tegenwoordig als gebruikt metaal dat een tweede leven verdient. Het zijn zomaar twee voorbeelden van de onvoorstelbaar diverse en soms verrassende manieren waarop we afval kunnen inzetten.

In Rotterdam maken wij ons hard voor een duurzamere inrichting van de stad. We behoren tot de koplopers in ons land als het gaat om het doorvoeren van de circulaire gedachte. 'Weggoien' is er straks niet meer bij. Niet voor de gemeente zelf en ook niet voor haar burgers en ondernemers. En hoe mooi is het dan om nu al zoveel prachtige initiatieven te zien in onze stad. Initiatieven van betrokken inwoners die een kans zien mee te bouwen aan een schonere toekomst. Rotterdammers doen het, juist als het gaat om onze circulaire toekomst.

*Ahmed Aboutaleb
Burgemeester van Rotterdam*

FOTOGRAFIE COVER: ANTIM
BEELDBEWERKING COVER: ANTIM & RICHARD
DE RUIJTER

Gers! magazine is een uitgave van carenza* en Veenman+.

Concept & initiatief: Edwin Veebens, Wouter van Lieburg, Arjen van Riel, Marsha Correljé (concept) **Hoofdredactie:** Sander Grip **Eindredactie:** Karin Koolen, Michel Carrée **Redactie:** Anouk Ama, Christina Boomsma, Ilse Breget, Michel Carree, Simone Dijkman Leeuwenkamp, Pascale Duin, Karolina Greczyk, Sander Grip, Karin Koolen, Eva Kruijs, Lotte Kuhlmann, Chris van Marion, Hans Reitzema, Mia Spruit, Esther Wienese, Martine de Wit, Mick de Witte **Coördinatie / traffic:** Lisanne Seton **Ontwerp:** carenza* **Art direction:** Arjen van Riel **Beeldredactie:** Marieke Odekerken **Productie:** Veenman+ **Marketing & communicatie:** Wouter van Lieburg, Edwin Veebens

Redactie: redactie@gersmagazine.nl

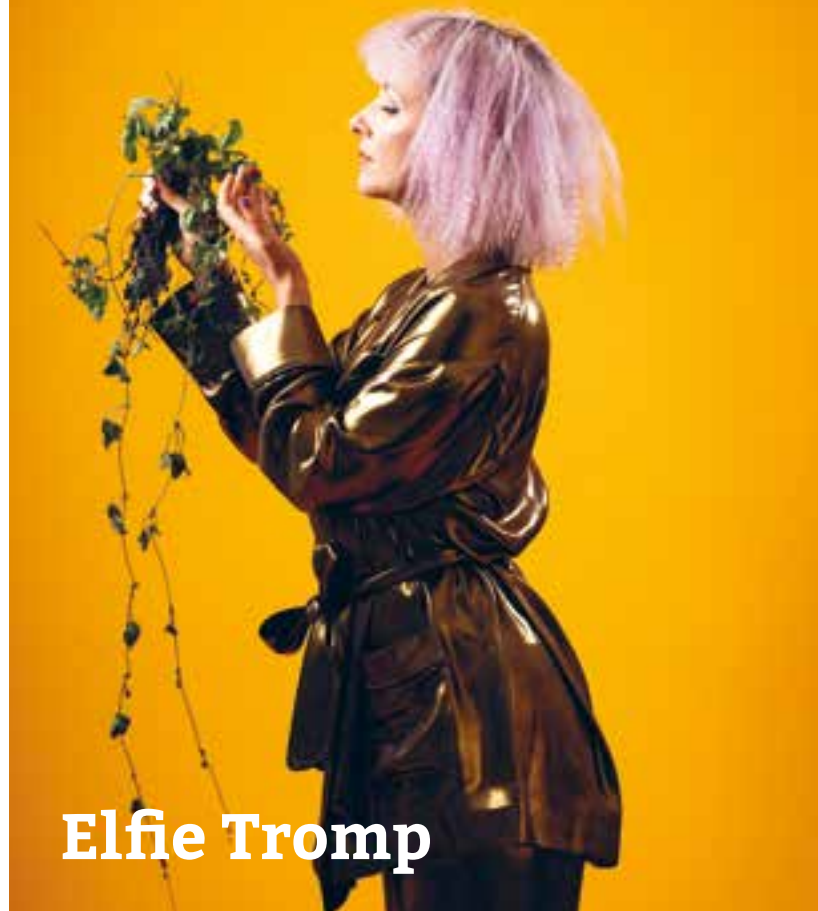
Gers! magazine ook op de leestafel van jouw bar / restaurant / hotel / galerie / winkel / koffiebar / wachtkamer? Neem contact op via info@gersmagazine.nl.

Wil je een exemplaar van Gers! magazine? Dat kan door fan te worden. Ga daarvoor naar gersrotterdam.nl/fan-worden.

© 2018 Artikelen uit Gers! magazine mogen alleen met schriftelijke toestemming van de initiatiefnemers worden overgenomen. Het ongevraagd opsturen van tekst en/of foto's (ook digitaal) geschiedt op eigen risico.

www.gersrotterdam.nl
www.facebook.com/gersrotterdam
www.twitter.com/gersmagazine
www.instagram.com/gersmagazine

16

Elfie Tromp

Auteur en performer Elfie Tromp wil mensen raken en hen bewuster maken van de wereld om hen heen én van zichzelf.

70

Michel Baars omarmt de circulaire economie

64

Groots feest voor jubilerend Rotterdam Philharmonisch Orkest

84

Van speelparadijs voor kleine waterratten tot speelplein voor circulaire ondernemers

En verder...

Proef de stad vanuit de tram 60

We have Lee Towers! 68

Agnes Gosling: Braziliaans mét 94

Ochtenspits	2
Editorial	4
De makers	8
Over het Rotterdams	10
De stad van Foekje Fleur	12
Wat is wel/niet gers	14
Appels & peren	24
Het uitzicht van	28
Groot Handelsgebouw	30
Rotterdam in beeld	34
Horeca: Bokaal	42
Kunst volgens Kraat	44
Dubbelinterview	48
Wij zijn Gers!	52
Horeca: Op Het Dak	56
Thuis: Astrid Ramlal	58
Verborgten helden: Arno Brans	76
RET	78
Column Rober Willemse	81
Rotterdam stripstad	82
Mode uit afval	89
Familiebedrijf	98
Horeca: Alohabar	100
Kids	104
Like Rotterdam	106
Gedicht: Serpil Karisli	110
Boeken	112
Avondspits	114

Circulair op de grote markt!

Ir. Mirjam Pronk is al 10 jaar adviseur duurzaamheid en helpt momenteel via het advies – en ingenieursbureau Tauw de overheid om de circulaire economie te vertalen naar de herinrichting van de openbare ruimte. Ze zorgt ervoor dat de verschillende partijen van elkaar weten en op elkaar inspelen. Zelf heeft ze een klushuis in het centrum van Rotterdam dat ze van energielabel G naar A aan het renoveren is.

Circulaire economie? Cradle-to-cradle? Stel je eens voor dat je daarmee aankomt op de Rotterdamse markt. Dan lachen ze je vierkant uit. Terwijl ze daar ook onderdeel zijn van de circulaire economie. Het marktplein is er zelfs een mooi voorbeeld van!

Duurzaamheidsadviseur Mirjam Pronk is groot voorstander van meer begrijpelijke termen in haar vakgebied. “Iedereen - ook de niet-wereldverbeteraars en de niet-specialisten - moet snappen waar het om gaat. Dan begrijp je ook wat je moet en kan doen.”

Een korte uitleg van de belangrijkste begrippen in de circulaire economie:

A: Afval (zooi) bestaat niet. Afval is weer ‘voedsel’ voor een volgende ontwikkeling. Alles wordt onderdeel van een eeuwigdurende kringloop. Een kringloopeconomie dus.

B: Besparen. We beseffen nu pas echt dat de aarde eindig is in wat ze kan leveren. De fossiele grondstoffen gaan het snelst op. Er is dringende noodzaak om te besparen en bijvoorbeeld bio-composieten te gaan gebruiken. Of geen weggooi-plastic tasjes meer te gebruiken. De overheid heeft als doel dat Nederland in 2050 een volledig circulaire economie heeft.

C: Circulaire economie. Alles wat op aarde wordt geconsumeerd, of het nu energie is of grondstoffen, gaat nooit verloren en niks wordt minder waard.

Dan is er ook nog het begrip *cradle-to-cradle*. Dat is een manier van ontwerpen die onderdeel is van de circulaire economie: je bedenkt van tevoren of een product later makkelijk uit elkaar te halen is, zodat het opnieuw gebruikt kan worden, in delen of als geheel. Kun je het 1-op-1 hergebruiken, zoals een lamp gemaakt van matrasspiralen? Dan heet het *recyclen*: producten gescheiden inzamelen en het tot nieuwe producten verwerken. Kun je het op een andere manier opnieuw gebruiken zonder kwaliteitsverlies of restproducten, zoals een bureaustoel gemaakt van petflessenplastic? Dan spreken we van *upcyclen*. Kun je materialen eruit halen en opnieuw gebruiken? Dan heet het *downcyclen*. Een goed voorbeeld daarvan is het marktplein in Rotterdam; dat is gevuld met het puin van het bombardement.

“Portie krotten mevrouw? Ja, wat van dichtbij komt is lekker hoor. Tassie d'r bij doen we niet meer hè, tebbu zelf toch wel? Ja zie je wel, zo'n tassie van dat vliegerstof. Rotterdamse ontwerpster, toch? Nou, daar ken zoveel in, meteen maar een pondje doen dan?”

THISISLIGER.COM
Limited to 360 pieces

De stad van... Foekje Fleur

Wie: Foekje Fleur

Wat: Kunstenaar-productontwerper van
onder andere de *Bottle Vases* en *Bubble Buddy*

Foekje Fleur woont vlakbij het strandje bij de Esch, in een huis dat zij en haar vriend samen bouwden. Met veel geluk, zegt ze erbij. Op warme dagen gaat ze naar het water om af te koelen. “Je zit dan wel hutjemutje hoor en het is niet geschikt om écht te zwemmen.” Toch vindt ze het een fijne plek, weg van het centrum met de Koopgoot die haar hélemaal niet trekt. “Als ik hier over de dijk aan kom fietsen, met al die veldbloemen, ben ik blij.”

Foekje Fleur is geboren in Barendrecht. Toen het tijd was om naar de middelbare school te gaan, koos ze voor het Libanon Lyceum in Kralingen, de wijk waar ze later nog een tijd woonde. Dat vond ze een verademing. “De mensen hier in de stad zijn veel vrijer.”

Op de vraag wat het is, tussen haar en Rotterdam, antwoordt ze: “Hier hangt een soort nuchterheid. Het is niet zien en gezien worden. Leuk vind ik ook dat er zoveel buurtjes zijn, en dat die langzaam ontstaan: een ondernemer begint ergens en trekt anderen aan.” Ze lacht: “Ik wil hier eigenlijk nooit meer weg.”

Op de oevers van de Maas vond ze de plastic flessen die haar inspireerden tot het ontwerp van de *Bottle Vases*, een serie porseleinen kopieën van oude plastic flessen. Ze wilde daarmee bewustzijn creëren over de ‘plastic soup’, de drijvende vuilnisbelt in het noorden van de Grote Oceaan.

Recenter maakte ze met BlueCity de *Bubble Buddy*, een zeepbakje en zeeprasp ineen, ook gemaakt van gerecyclede zeepflessen. Ze deed een oproep aan de consument: laten we weer vaste zeep gebruiken, dat scheelt een heleboel plastic!

Wat is wel / niet gers in Rotterdam?

Veel vuil

“Culturen vloeien in Rotterdam mooi in elkaar over. Je ziet steeds meer eenheid ontstaan door de jaren heen, mensen uit verschillende culturen gaan met elkaar om. Ik denk dat tegenstellingen kleiner worden. Dat komt natuurlijk ook door gewenning. Aan het einde van de lente was het bijvoorbeeld ramadan. Iedereen accepteert dat, iedereen houdt daar rekening mee. Ik ben zelf van Surinaamse afkomst. Op de werkvloer en op school merk ik daar niks van. Rotterdam is gewoon kleurrijk en dat maakt het ook zo mooi. Suriname is met al zijn verschillen ook een eenheid geworden en dat is hier ook. Je ziet het steeds meer naar elkaar toegroeien.

Ik erger me wel aan het vuil op straat. Ik denk dat dat wel een stuk minder kan. Ik weet niet waar dat vandaan komt, maar hou Rotterdam gewoon schoon. Het is zo'n mooie stad. Daar moet je goed voor zorgen.”

Lionel Aroma
student mediavormgeven

+ Rotterdam wordt steeds meer een eenheid

- Er is te veel vuil op straat

Levend orgaan

“Jonge families, oude families, hipsterjongeren, hooligans; Rotterdam is als een levend orgaan. We leven niet langs elkaar maar echt mét elkaar. En de architectuur is maf. De hele stad ziet er gewoon maf uit. Het klopt niet, maar toch ook weer wel. En dat weerspiegelt ook weer de bewoners. En je kan hier zoveel doen. Culturele dingen, muzikale dingen, kunst dingen. Er is altijd iets bezig. Je kan nooit zeggen: 'ik heb niks te doen'. Als je je verveelt in Rotterdam ligt het aan jou en niet aan de stad.

Jammer dat de waterafvoer zo slecht is bij veel regen. Dat is echt een probleem hier. En weet je wat lastig is? Een huis vinden. En dan niet fancy à la Calippo of Calypso of hoe heet dat gebouw, maar betaalbare woningen. Ik help op de universiteit buitenlandse studenten. Die kunnen gewoon geen huis vinden. Die hebben het moeilijk hoor, die zitten noodgedwongen in hotels.”

Veja Marackinaite
avonturier / freelancer

+ Je kan hier zoveel doen, er is altijd iets bezig

- Er zijn te weinig betaalbare woningen

Altijd leuk

“De culturele sector hier is echt heel erg mooi. Die is al een hele tijd aan het opbloeien, en nog steeds. Leuke initiatieven. Ik ben een tijdje vrijwilliger geweest bij Roodkapje, dat vind ik bijvoorbeeld heel erg tof. En het hele stationsgebied, hoe dat allemaal is geworden. Daar wilde je vroeger echt niet komen en nu is het daar leuk. Met het Schieblock en de Luchtsingel en zo. Je kunt hier veel kanten op. De veelzijdigheid van de Rotterdammers komt eigenlijk terug in de veelzijdigheid en de grootte van de stad. Ik heb een tijdje in Noord gewoond en een tijdje op Zuid en nu woon ik in het Witte de Withkwartier, dus precies ertussenin. Maar het is altijd leuk.

Het verkeer en de luchtkwaliteit moeten wel echt veranderen. Als ik de Westzeedijk oversteek en ik zie al die auto's langskomen en het is wat warmer, dan merk ik het echt aan mijn luchtwegen.”

Ruben Baltussen
kunstenaar

+ De culturele sector is nog steeds aan het opbloeien

- De luchtkwaliteit moet echt beter worden

**Alles met
aandacht**

TEKST: SANDER GRIP | BEELD: ANTIM

Elfie Tromp heeft een missie: mensen raken en hen bewuster maken van de wereld om hen heen én van zichzelf. Ze doet dat op veel manieren. Tromp schrijft columns voor Metro, heeft nu twee romans op haar naam staan, is performer en theatermaker en presenteert *Nooit Meer Slapen* voor de VPRO. En in juni 2018 verscheen de dichtbundel *'Victorieverdriet'*. Haar eerste schreden in de poëzie, over het verwerken van een verloren liefde en daarna opstaan en doorgaan, kregen lovende kritieken.

De witte flufjes aan de oortjes en het staartje van Chinese naakthond Chin-Chin trillen op de maat van haar gegrom. Zij verdedigt met enthousiasme de keuken als háár territorium terwijl het baasje in de lach schiet. Vanuit het keukenraam wijst Elfie Tromp naar de straat beneden: "Mijn eigen fosfaat heb ik gebruikt voor de geveltuin. Een leuk experiment hoor, maar dat doe ik nooit meer. Weet je hoe vreselijk het stinkt als je je urine inkookt?"

Het huis-tuin-en-keukenproefje voerde ze uit voor een vlogserie in de Volkskrant. "De werkzame stof in kunstmest is fosfaat en die raakt op. Wat kan ik daar als enkeling aan doen? Daar gaat deze serie over. Het mooie van fosfaat is, dat het zit in alles wat we eten maar ons lichaam kan er niets mee. Je scheidt het weer uit via je urine. Kook het in en je houdt pure fosfaat over; een mooie meststof voor je plantjes. Hartstikke duurzaam natuurlijk, want er komt niets anders bij kijken dan je eigen lichaam. Maar goed, die lucht..." Gelukkig lijkt zich een alternatief aan te dienen voor zelf je eigen fosfaat destilleren, weet Tromp: "Bij de waterzuivering in Amsterdam vangen ze inmiddels het fosfaat van heel de stad op. Dat is de toekomst!"

Hommels

Als de koffie klaar is, zet ze zich aan de eettafel midden in het kleine kamertje dat centraal in het huis ligt. Van hieruit kun je makkelijk alle kamers overzien. Een relaxte bank in het volgende kamertje, het bed in de slaapkamer voorbij

de opgeruimde gang. Ze zet een schaalje neer; aardbeien uit haar eigen balkonmoestuin bij de koffie. Ze vouwt een been onder zich en laat haar schouders hangen. Ze ontspant en dat slaat over op Chin-Chin, die de woning in snuffelt op zoek naar ander gevaar op deze lome namiddag.

Nu ze het toch heeft over duurzaamheid, je ecologische voetafdruk, het redden van insecten en het beschermen van het heelal, weidt Tromp nog maar wat uit over al die kleine maniertjes om de wereld te redden. Of in ieder geval iets minder snel naar de kloten te helpen. Ze strijkt een ranke hand door haar witte, met lichtpaarse highlights aangezette haren en meldt dat ze zo bewust mogelijk probeert te leven. "Dat begint bij de vraag in hoeverre dat überhaupt kan als stadsmens op de tweede etage. Dan blijkt dat je veel meer kunt dan alleen recyclen, zoals iedereen hoort te doen. Dat is een kleine moeite die in de dagelijkse routine in te bouwen is.

Het boek 'A tale with a sting' van Dave Goulson zette me aan het denken. Het gaat over de hommels, onder andere over de industriële teelt ervan. Dat is een enorm probleem, want geteelde hommels zijn genetisch zwakker geworden door achteloos gebruik van insecticiden. Nu kruisen ze zich met wilde hommels die daar ook niet sterker van worden. Ik las het en dacht: wat zou ik kunnen doen met mijn microbalkonnetje in de stad?

Het grootste probleem in de landbouw is de monocultuur van gewassen. Er is geen variatie, waardoor insectenpopulaties zoals die van de hommels

Voor het coverbeeld draagt Elfie Tromp een broekpak van ontwerper Mads Nørgaard, verkrijgbaar bij Margreth Olsthoorn. De verwilderde aardbeienplant is geleverd door Said Ayadi. Visagie: Judith van Dongen.

‘Consumentisme is meestal het afdekken van een leegte in ons’

razendsnel achteruitgaan. In ons land is ongeveer veertig procent van de grond in particulier bezit. Als we stoppen met al die steriel betegelde tuintjes, balkonnetjes en hofjes, als we zaadjes strooien en verschillende soorten bomen en struiken planten, dan leveren wij de diversiteit die insecten nodig hebben om te overleven. Het is niet het enige wat we moeten doen om de wereld te redden, maar we maken onze omgeving in ieder geval wel veelzijdiger en we redden er wellicht ook de gewassen mee die twintig kilometer verderop in de Hoeksche Waard geteeld worden. Maar zijn we bereid om van onze luie reet af te komen en een steentje bij te dragen?”

Dan kun je roepen: mijn steentje is zo klein, dat heeft geen zin. Maar Tromp pakt de handschoenen op om een beetje goed te doen voor de wereld. Ze bestelt de gratis grond die Rotterdam ter beschikking stelt voor geveltuintjes. En goed, ze strooit er niet langer haar zelf ingekookte fosfaat op, maar ze zet er wel weesplantjes in die de stichting GroenNoord redt uit tuinen die geruimd worden. Alle beetjes helpen. Een motto dat ze tot in de keuken doorvoert, want Tromp heeft de neiging lekker van de hak op de tak te springen als haar hoofd eenmaal connecties maakt op een onderwerp: “Dagelijks vlees, daar zijn we niet op gebouwd. Ik zie dierlijke eiwitten als een feestje, iets dat je af en toe eens eet.” Ze trekt bedachtzaam het kroontje van een aardbei. Ze steekt het vruchtje voorzichtig in haar mond en het kroontje gaat met een welgemikte boog het raam uit. “Het noodlot bepaalt of je iemand raakt of niet”, grapt ze. “We kunnen veel kleine dingen doen”, gaat ze verder. “Het belangrijkste is dat we ons bewust worden van de mogelijkheden die we hebben. Neem die gemeentelijke maatregel om auto’s uit het centrum te weren. Misschien is het symboolpolitiek, maar ik geloof dat het bewustzijn helpt te creëren.”

Cavia

Al vijf jaar is Tromp columnist bij Metro, dé plek waar zij bewustzijn aanwakkert via het geschreven woord. Dat is haar wapen waarin ook haar mentaliteit als straatvechter naar voren komt. “Ik schrijf scherp en eerlijk. En ik steek mijn mening niet onder stoelen of banken. Zo kan ik mensen aan het denken zetten. Deze tijd heeft een uitgesproken mening nodig.” Daarmee maakt ze het zichzelf soms wel lastig, maar dat neemt ze op de koop toe: “Als ik een column schrijf over ‘eet wat minder vlees’, krijg ik woe-den-de reacties. Dat komt door het achterhaalde idee van luxe dat we verbinden aan die lap dood dier op je bord. ‘Ik zwoeg de hele week om mijn kinderen elke dag vlees te kunnen geven.’ Maar dan eten ze wel een kiloknallerkotelet die nergens naar smaakt.”

Ze haalt haar been onder zich vandaan, wrijft er leven in en leunt met haar ellebogen op tafel. “Weet je wat een levensmotto zou moeten zijn? Doe alles

met aandacht. Koop wat je echt nodig hebt, wat je echt heel mooi vindt en wat je echt wilt hebben. Als ik in de stad kom, zie ik zoveel mensen doelloos hun tijd verdoen met dingen kopen. Shoppen als hobby. Dat soort mensen brengt de wereld dichter naar de afgrond. Wat we nodig hebben is een kritische houding jegens alles. Maar goed, de tijd van het activisme lijkt ver achter ons te liggen.”

Toch blijft Tromp kritisch. Een vraag die ze altijd en overal stelt: waarom vind ik wat ik vind en doe ik wat ik doe? Daar komt die activistische columnist om de hoek kijken: “Ik daag iedereen altijd uit na te denken over deze vraag. Doe je iets omdat het zo hoort? Omdat het gemak is? Omdat je je verveelt? Consumentisme is meestal het afdekken van een leegte in ons; je zoekt je heil in eten, in kleding, in liefde van andere mensen. Maar wat wil je zelf nou werkelijk? Het antwoord is ontluisterend vaak: dat je je beter voelt. Nou, daarvoor kun je dus in therapie. Daarvoor hoef je geen kleren van de H&M te kopen.”

Op de achtergrond slaat Chin-Chin aan op een denkbeeldige vijand die het appartementje uitgejaagd moet worden. Tromp maant het oude beestje tot stilte en vervolgt: “Veel industrieën zijn geënt op het idee van kapitalistische groei, maar het begint barsten te vertonen. Neem de pil. Als je er eentje wil die je geen koppijn bezorgt, moet je bijbetalen omdat die toevallig niet in jouw polis zit. Niemand kan uitleggen waarom dat is. Het neoliberale leven waarin we onszelf genesteld hebben, zit ons inmiddels te strak. We kunnen hieraan ontsnappen door ons de vraag te stellen waarom je doet wat je doet en wilt wat je wil.”

Dat leidt tot bewustwording en tot individualisme, want je moet bij jezelf te rade gaan wat jij wil zonder je te laten leiden door anderen. Dat is volgens Tromp een vorm van individualisme waar we allemaal wat aan hebben. Want zolang we ons ontwikkelen, kunnen we in alle vrijheid kiezen zonder ons te laten leiden door domme, basale verlangens.

Dat lijkt makkelijk gezegd in een wereld die steeds meer drijft op individualisme. Maar volgens Tromp is die te vaak inhoudsloos. Het gevaar van het individualisme is dat we lui worden en denken: na mij de zondvloed. Wat heeft die wereld met mij te maken? In mijn ogen is het antwoord eenvoudig: alles! Ik wil me bewust zijn van de kansen die ik heb. Al onze luxe is door eerdere generaties bevochten. Ik behoor tot de eerste generatie vrouwen die niet beknod worden door wetten of sociale conventies, maar dat staat wel altijd onder druk. Ik ben van plan alles uit het leven te halen. Als iemand vraagt waarom ik sta te zingen op een podium of een dichtbundel schrijf, dan is het

simpele antwoord: 'Omdat het kan!' En dat is alle redenen die je nodig hebt. Ik wil me ontwikkelen, gewoon omdat het kan. Dan loop je af en toe tegen de lamp, nou en? We doen allemaal maar wat en hopen dat we de juiste keuzes maken onderweg."

Twijfel

Genoeg getierd, lijkt ze te denken. Tijd voor een positievere blik. In een interview noemde ze zichzelf ooit iemand met een kop vol ambities, een lijf vol verlangens en twijfels over de toekomst. Eerst die twijfel. Dat geldt nog steeds, lacht ze. "Al heeft het voordelen de dertig gepasseerd te zijn. Elke vrouw heeft een fysiek minderwaardigheidscomplex. Dat vinden we totaal normaal. Maar ik durf te stellen dat geen enkele man ooit een meisje gedatet heeft dat niet op zijn minst een licht gevoel van walging over haar eigen lijf had. Terwijl wij zulke mooie en gezonde lichamen hebben. We laten ons gijzelen door een opgelegde zelfhaat. Vertel je kind elke dag opnieuw dat ze mooi is. Wij kunnen onszelf pas ontwikkelen als we onszelf accepteren zoals we zijn."

Dat is de basis van ons vermogen tot zelfontplooiing. Ik zie overal preutseid die onze ontwikkeling blokkeert. Zo zag ik twee prachtige sportschoolbinkies

op het strand bij Nesselande. Hun mooie lijven in strakke neongelege zwembroekjes, het toonbeeld van perfectie dat zo in steen gehouwen in Boymans tentoongesteld kan worden. Toen ze dichterbij kwamen, bleken ze onder hun Speedo een onderbroek te dragen! Dat zelfs zij schaamte hebben! Zulke perfectie!

De beschuldigende vinger voor deze schaamte wijst al snel richting de dominante beeldcultuur en dat snap ik. Ook ik wil een mooie foto bij dit interview, ik heb namelijk boeken te verkopen. Maar ik denk dat het probleem breder is dan alleen beeld. Elk meisje onder de twintig is bang dat haar kutje stinkt. Die angst overwin je pas als iemand naar je kijkt en durft te zeggen hoe mooi je bent. Ons nauwe beeld van schoonheid heeft ademruimte nodig. Waarom is okselhaar vies? Waar moet je je schamen voor cellulitis? Er mag wel wat meer zelfliefde komen: durf voorbij de heersende beeldcultuur eerlijk en open naar elkaar te kijken."

En, toegegeven, die zelfliefde begint ook bij mensen die je uitdagen het standaardschoonheidsideaal aan te vechten: "Ik begon mijn carrière als danseres in Now&Wow. Ted Langenbach en Pietra Ligura daagden ons uit de grens op te zoeken. Dus we stonden wel in bikini maar daar stak aan alle kanten je schaam- en okselhaar onderuit. En dan zag je jongens kortsluiting krijgen in hun hoofd: het is geil maar het kan toch niet?! Wie de norm uitdaagt,

is in staat zijn eigen identiteit te ontwikkelen en vorm te geven." Een beetje ijdelheid kan geen kwaad, lijkt ze te zeggen, maar dan wel eentje waarnaast imperfectie kan en mag bestaan: "Uiteindelijk is niemand meer dan een zak vlees en bloed en dierre."

Ambities en verlangens

Haar ambities kreeg Tromp met de paplepel ingegoten. Haar ouders waren ondernemers die elk pad dat ze tegenkwamen, bewandelden. Van sportschool in de straat tot een biologische vanilleplantage in Latijns-Amerika. In dat broeinest van ambitie kreeg Tromp te horen dat ze niet geboren was om achterin de bus te zitten. "Je hebt een stel hersens en een grote bek, gebruik die dan ook maar. Dat is de kern van het leven, al die wijven die maar koffie zitten te zuipen, elkaars hand vasthouden en fluisteren dat het allemaal zo moeilijk is. Pleur toch op, ga de wereld in en probeer dingen. Ga op je bek, sta op en probeer weer wat anders. Wees jezelf en wees alles wat je zijn wil. Ik ben niet schrijver of danser of performer. Ik ben het allemaal. De verbinding tussen al die dingen is het vertellen van een verhaal. Ik ben uiteindelijk een verhalenverteller."

Verlangens heeft ze ook. Inmiddels bovenal verlangen om af te rekenen met het liefdesverdriet dat de laatste jaren aan haar gekleefd heeft. Ze schreef er de dichtbundel 'Victorieverdriet' over, maar is zelf inmiddels over haar verdriet heen: "Ik ben gelukkig met een nieuwe liefde. Dat maakt die dichtbundel niet minder urgent, trouwens. Het universele, menselijke verhaal van verdriet, mislukking en rouw zal er altijd zijn. Maar die bundel gaat over meer dan alleen liefde: het gaat ook over hoe waardig om te gaan met het noodlot en de kwetsbaarheid van het leven. Hoe je je uiteindelijk weer moet openstellen voor nieuwe liefde en daar altijd even kwetsbaar in blijft." Ze pakt een exemplaar van haar bundel van tafel en bladert naar 'Een stad in een stad', dat dit gevoel verwoordt. Ze vouwt de bladzijden open en draagt rustig, ritmisch, voor:

Niets is in steen gehouwen

Zelfs steen niet

Tijd is een spier

Die pijn en liefde beweegt

Ik trap door

Pulseren

Verteren

Worstelen

Loslaten

Schudden

Dansen

Veranderen

Dat is de aard van de geschiedenis

Cirkel

Dat in alle kwetsbaarheid opstaan en je weer openstellen maakt de cirkel van de liefde rond: "Voor mij is het leven niet lineair, maar ik beleef emoties juist circulair, of eigenlijk, gelaagd. Natuurlijk moet je je wel ontweven van je vorige leven voor je weer openstaat voor nieuwe liefde. "Je bent verbonden met de mensen die je liefhebt. Valt dat weg, dan moet je jezelf hervinden. Het vergt lef dit te accepteren en hoe harder je ertegen vecht, hoe groter het probleem wordt. Ga ernaast zitten en omarm haar. Een periode van intens geluk wordt nu eenmaal gevolgd door meer depressieve tijden. Ik vind die term ontweven

wel mooi: loskomen van het leven dat je leidde en de personen die daarbij horen om bij je eigen kern te komen en open te gaan staan voor een nieuwe liefde, een nieuw leven. Dat is de wereld na mijn verdriet. Ik ben in mijn nieuwe wereld kwetsbaarder dan ik was. En wie kwetsbaar is, krijgt kwetsbaarheid terug. Het is een mooie manier om mensen tegemoet te treden, voorbij mooiweerpraatjes durven zeggen dat je een slechte dag hebt.

Meestal staan mensen open voor die kwetsbare houding. Kom je emoties onder ogen en leer ermee omgaan." Ze schiet in de lach. "Dan kom ik toch uit bij therapie. Een woord waarvan we gruwen maar dat niet meer is dan een goed gesprek. En gesprekken zijn vaak rolbevestigend: je wilt elkaar vooral geruststellen in de rollen die je voor elkaar vervult. We vinden het moeilijk te verteren andermans pijn niet ogenblikkelijk te kunnen oplossen. Maar dat is ook niet de bedoeling. Sommige smarten zijn niet op te lossen. Je kunt het wel lichter maken door het te delen. Mooier kan ik het niet maken. Je kunt het negeren of jezelf censureren, maar uiteindelijk zijn we het allemaal en maken die negatieve ervaringen het leven net zo goed, hoe wrang ook."

Ze tilt Chin-Chin op en strijkt over haar donkere, kale huid. Het hondje kijkt een tikkeltje dommig maar intens gelukkig uit haar kleine kraalogen en haar glimmend roze tongetje komt tevoorschijn. Tromp kijkt naar de toekomst. Er komt een nieuwe roman aan. Een andere dan ze in haar hoofd had toen haar grote liefde verdween. "Dát verhaal zit nog in een kluis", glimlacht ze terwijl ze een tedere blik in haar ogen krijgt. "De verhalen die ik schrijf, vallen me in. Dat klinkt alsof er van gene zijde iemand in mijn oor fluistert, maar ik ervaar het echt als een stem. Ik heb het lang niet gehad, maar ineens was het er weer. Ik zie het als drang om te schrijven en als bewijs dat ik toe ben aan een nieuwe toekomst."

Nog één keer lacht ze haar ontwapenende lach: "Maak je kwaad, maar respecteer elkaar. Is dat geen mooi einde?" Na een laatste aardbei en een laatste blik op de ruisende bomen, blijft het gevoel van een lange middag filosoferen met een oude bekende hangen. Misschien is dat wel hoe die therapie zou moeten voelen. ■

*'Voor mij is het leven niet
liniaal, maar ik beleef
emoties juist circulair, of
eigenlijk, gelaagd.'*

Tweede levens

TEKST: MIA SPRUIT | BEELD: JORIS DEN BLAAUWEN

Het is een mooie gedachte: je koopt een product in de wetenschap dat deze al een heel leven achter de rug heeft, hetzij in een andere vorm. Zou het echt zo zijn dat afval straks niet meer bestaat? Twee Rotterdamse bedrijven die daar hard aan werken zijn het jonge Focused - dat in een mum van tijd internationale bekendheid verwierf - en kringloopwinkel Nieuwe Hoop, die zelfs mensen een nieuwe bestemming geeft.

DANILO NEDIC

SANDER LAWENDE

Focused

‘We redden de boards en geven ze een nieuw leven’

Skatefanaat Danilo Nedic (43) was altijd al gefascineerd door de Japanse kunstenaar Haroshi, die oude skateboards verlijmt en daarvan sculpturen maakt. Daardoor ontstond bij hem het idee om meubels te maken. Dit legde hij drie jaar geleden voor aan skater en meubelmaker Jeroen Dekker. Ze pakten er gelijk een board bij en gingen aan de slag. Het eerste resultaat werd een tafel, die nog steeds bij hem op kantoor staat. Vrienden hielpen met een logo en een website en binnen een maand stond het concept.

Zeven lagen esdoornhout

“De decks van skateboards zijn gemaakt van zeven lagen Canadees esdoornhout en drie of vier lagen daarvan zijn gekleurd. Optisch lijken ze daardoor dunner en de kleuren geven een mooi golvend effect”, legt Nedic uit. “Skateboards een nieuw leven geven is niet nieuw, maar wat wel uniek is, is dat wij er grote objecten van maken. We werken vooral voor architecten en interieurontwerpers.”

Elke maand een deck

Samen met skatewinkels in Nederland zetten ze begin dit jaar een ‘harvesting-project’ op waarbij skaters, na het inleveren van hun skateboard, kans

maken op een nieuwe. “Je moet je voorstellen dat een fanatiek skater elke maand een deck verbruikt. We redden de boards en geven ze een nieuw leven.” Ook koopt Focused skateboards die zijn afgekeurd wegens fabricagefouten op van fabrieken.

Amerika

Het duo kreeg al snel internationale opdrachten, vooral uit Amerika. Trots is hij op een grote bar die ze hebben gemaakt voor een bierbrouwerij in Los Angeles, waar vierhonderd boards in zitten. Voor de toekomst hoopt Nedic te groeien zodat Focused een creatieve broed- en werkplaats wordt voor skatende ontwerptalenten.

Focused

*Mathenesserlaan 41a
Rotterdam
www.focused.nu*

Nieuwe Hoop

‘We geven spullen én mensen een nieuwe plek’

Nieuwe Hoop is niet zomaar een kringloopwinkel. “Onze prioriteit ligt bij mensen die het moeilijk hebben”, vertelt Sander Lawende (24), net twee maanden bedrijfsleider bij de winkel in Kralingen. “We werken samen met stichting De Ontmoeting, die een christelijke grondslag heeft. Daar komen allerlei mensen die graag weer een stap willen zetten in de samenleving. Sommigen zijn dakloos. Bij ons staat de deur open en kunnen ze doen wat ze zelf fijn vinden.”

Sterk sociaal netwerk

In de winkel aan de Oudedijk werken mensen die via de stichting komen, maar ook mensen uit de wijk die vrijwillig meehelpen. “Zo ontstaat een sterk sociaal netwerk in de buurt”, legt Lawende uit. “Sommigen leven helemaal op doordat ze alleen maar hun verhaal kunnen doen. Ze hoeven niet per se in contact te staan met anderen. Elektrische apparaten repareren, kleding sorteren of puzzelstukken uitzoeken, je kunt van alles doen in de winkel.”

Recycleplek

Daarnaast is Nieuwe Hoop ook gewoon een winkel waar spullen worden ingeleverd en weer

doorverkocht. Bewoners uit heel de stad weten de winkel te vinden. “Een kringloopwinkel is bij uitstek een recycleplek. De gemeente hoeft geen kosten te maken om spullen af te voeren, je hebt geen afval en spullen krijgen een nieuwe bestemming.”

Overleg

Soms gaan deze spullen naar de vrijwilligers die in de winkel werken. “Zodra mensen via de Voedselbank of De Ontmoeting een sociale huurwoning krijgen, kunnen zij in goed overleg een gedeelte van de basisbehoeften in huis uit komen zoeken in onze winkel. Zo krijgen spullen én mensen een nieuwe plek.”

Nieuwe Hoop

*Oudedijk 94
Rotterdam
www.nieuwehoop.nl*

In het kort...

Wie: Lisette Lusse (38) en Wim Stoppelenburg (49)
Wat: Zij key accountmanager bij Continú en hij sign-maker bij The Letterfreak
Waar: Kralinger Esch Leonidas

HET UITZICHT VAN

TEKST: ESTHER WIENESE | BEELD: CHRIS BONIS

‘We zien net de spits van de watertoren’

“Dit is onze kleine droom die waarheid is geworden”, verzuchten Lisette Lusse en Wim Stoppelenburg op hun dakterras in ontwikkeling. De afgelopen jaren bouwden ze - met absurd veel tegenslag - hun eigen vrijstaande huis in de nieuwe wijk Leonidas tussen de Kralingse Zoom en de Abram van Rijckevorselweg. Volgende maand moet het af zijn want dan geven ze er hun trouwfeest. “Als je samen een huis kunt bouwen, kun je samen alles aan, zeggen ze toch.”

Vijf jaar geleden schreef het koppel zich in voor een kavel van tweehonderd m² van het project ‘Wonen in het groen’ op de voormalige locatie van hockeyclub Leonidas. Sindsdien is hier

‘de eerste duurzame wijk van Nederland’ verrezen. Van de 46 vrijstaande woningen zijn sommige al drie jaar bewoond; huizen uit latere fases worden afgebouwd. Elk huis is uniek qua vorm en afmeting. Wat overeenkomt zijn de kleurige houten gevels en de technische duurzaamheid.

Rakkers

Het huis van het tweetal heeft onder meer zonnepanelen, een warmteboiler en een warmteterugwin-installatie. Lusse: “Alles in deze wijk wordt voorbereid om op termijn energieneutraal te kunnen leven.”

“Wij wonen hier niet omdat we van die groene rakkers zijn,

hoor”, bekent Stoppelenburg. “We hebben dit perceel gekozen vanwege de prachtige combinatie van groen en stad. Maar zonnepanelen zijn wel van deze tijd en het is leuk om te zien dat de elektriciteitsmeter terugloopt.”

Spits

Het huis is 150 m² groot, verdeeld over een woonkamer, keuken en zithoek op de begane grond en een slaapverdieping. Rondom komen houten terrassen en zodra ze weer wat gespaard hebben maken ze het dakterras groen. Als ze ’s ochtends de gordijnen van hun slaapkamer openschuiven, en als ze op het dakterras genieten van de avondzon, zoeken hun ogen de spits van de

oude watertoren in de Esch. “Het is hier zo groen. Dit is het enige waaraan je kunt zien dat we in Rotterdam wonen.”

Wipkip

En het wordt nog veel groener. Zodra de bestrating klaar is, start de gemeente met het planten van groene struiken die dienst gaan doen als erfafscheiding. Tegelijkertijd ontfermt de Vereniging van Eigenaren zich over de groenstrook naast het huis van Lusse en Stoppelenburg. Dat wordt een gezamenlijk parkje. Lusse: “Er komen bomen, een kronkelpad, banken en speelgelegenheden van natuurlijke materialen voor kinderen. Knalgele plastic wipkippen komen deze wijk niet in.”

Het Groot Handelsgebouw, een stad in een stad

TEKST: LOTTE KUHLMANN | BEELD: LENNAERT RUINEN

Veel Rotterdammers fietsen dagelijks langs het Groot Handelsgebouw, hét icoon van de wederopbouw. Toch heeft het grootste bedrijfsverzamelend pand van Nederland, met een oppervlakte van wel vijf voetbalvelden, een gesloten imago. Directeur Marius Meurs wil de stad weer laten zien wat voor moois het rijksmonument te bieden heeft.

“Dit jaar bestaat het Groot Handelsgebouw 65 jaar. Na de Tweede Wereldoorlog lag Rotterdam plat en moest de stad weer opgebouwd worden. Tweehonderd groothandelaren namen het initiatief voor een groothandelsgebouw. Het was uiteindelijk architect H.A. Maaskant die de opdracht kreeg om het gebouw te ontwerpen; hij reisde af naar Amerika om inspiratie op te doen. Maaskant was een visionair, snapte goed wat Nederland nodig had en ontwierp een gebouw dat ongekend was. In het pand moest ruimte zijn voor kantoren, showrooms en om voorraad op te slaan. De gangen zijn zo breed dat er een vorkheftruck doorheen kan. Het mooie is dat, 65 jaar later, het gebouw nog steeds gebruikt wordt waar het voor was bedoeld. Handel! Omdat het zo breed is opgezet, kunnen wij heel makkelijk ergens een muur neerzetten of weghalen waardoor we nieuwe ruimtes creëren voor bedrijven. Wij huisvesten hier advocaten, architecten, maar ook een kinderopvang, sportschool en creatieve, kleine ondernemers. Iedereen is welkom en huurders blijven graag lang zitten.

In de jaren tachtig en negentig grensde het Groot Handelsgebouw direct aan Perron Nul. Hierdoor

raakte het gebouw behoorlijk in zichzelf gekeerd. Het is net een stad in een stad. Alles wat we nodig hebben, kunnen we hier vinden. Van dat gesloten imago willen we nu af. Bijna iedere Rotterdammer heeft hier wel een verhaal. Tijdens de verbouwing van het centraal station kon je hier je fiets stallen, mensen gaan regelmatig naar café Engels, hebben de trap op het stationsplein beklommen of zijn in The Suicide Club geweest. Ik wil het Groot Handelsgebouw weer teruggeven aan de stad. We zijn een rijksmonument en verplicht het te onderhouden, maar we willen er ook mee verder. Het gebouw moet leven! We denken er aan om de bioscoop boven op het dak, Kriterion, nieuw leven in te blazen en we organiseren in het kader van ons 65-jarige bestaan verschillende evenementen. Nog niet zo lang geleden stond onze parkeergarage 65 uur lang vol met feestende mensen op de Garage Party in samenwerking met Motel Mozaïque. Fantastisch om Rotterdammers op zo'n manier weer bekend te maken met het Groot Handelsgebouw!”

‘Bijna iedere Rotterdammer heeft hier wel een verhaal’

65 jaar geleden ontwierp H.A. Maaskant samen met architect Willem van Tijen het Groot Handelsgebouw. Het architectenbureau van Van Tijen huist nog steeds in het gebouw, inmiddels onder de naam Kokon. Henk Middelkoop, directielid Kokon, wordt nog altijd verrast door het gebouw.

"Het bijzondere aan het Groot Handelsgebouw is dat het nog steeds gebruikt wordt waar het oorspronkelijk voor bedoeld was: als bedrijfsverzamelgebouw. Samen met kapper Kaat zitten wij hier al vanaf het begin. Daar zijn we trots op."

Een jaar geleden is Middelkoop toegetreden tot de directie van Kokon en dook hij in de geschiedenis van het architectenbureau. "Door de jaren heen heeft het bureau verschillende namen gehad en uiteindelijk is besloten om onder één naam verder te gaan, vandaar de naam Kokon. Onze connectie met het verleden lijkt door alle nieuwe projecten bijna weggezakt, maar we hebben veel betekend voor de wederopbouw. De *sky was the limit* in die tijd en diverse Rotterdamse Rijksmonumenten zijn

door ons bureau ontworpen. Omdat Rotterdam na de oorlog weggevaagd was, konden we groots denken. Maaskant is uiteindelijk apart verder gegaan met het ontwerpen van grote gebouwen. In navolging van Van Tijen, richten wij ons al bijna een eeuw op de woningbouw en de zorg."

Kokon houdt zich bezig met innovatie. "We hebben het Kokonlab. Het is belangrijk om nieuwe technieken te blijven ontwikkelen. Denk bijvoorbeeld aan beton uit de 3D-printer of aan *tiny houses* op de daken van bestaande gebouwen, om het woningtekort op te lossen. Die ideeën komen voort uit liefde voor ons vak."

Over de toekomst van het Groot Handelsgebouw heeft Middelkoop ook ideeën. "Architecten willen nooit reclame op de gevels van hun gebouwen zien, maar voor de historische waarde van dit gebouw zouden de oude reclame-uitingen best weer opgehangen mogen worden. Het Groot Handelsgebouw was zijn tijd 65 jaar geleden ver vooruit en aan ons de taak om de historie levend te houden. Dus hang de reclame van Persil, Agfa en Martini gerust weer terug!"

Naast bedrijven die al 65 jaar onderdeel zijn van het Groot Handelsgebouw, komen er ook steeds nieuwe ondernemers bij. Een van die bedrijven is het Venture Café, onderdeel van Cambridge Innovation Center (CIC). Dit bedrijf zorgt voor de verbinding tussen ondernemers, investeerders, studenten en overheidsorganisaties. Doel: innovatie en groei te versnellen.

"We zitten nu iets langer dan een jaar in het Groot Handelsgebouw", vertelt Anoesjka Imambaks, directeur van het Venture Café. "We ondersteunen ondernemers bij het opzetten van hun bedrijf en organiseren iedere donderdag een netwerkbijeenkomst waar iedereen welkom is. Daarmee willen we het offline contact tussen ondernemers en investeerders stimuleren. Rotterdam heeft onwijs veel te bieden, alleen weet niet iedereen het te vinden. Onze organisatie brengt mensen bij elkaar en wijst ze in de goede richting."

Wij zijn de spin in het web. We zorgen ervoor dat buitenlandse delegaties in contact komen

met de ondernemers uit Zuid-Holland en zo de innovatiekracht van onze regio zien. Zo zetten we Rotterdam op de kaart. In het Groot Handelsgebouw kun je binnen het CIC een bureau of kantoor huren. Daarbij krijg je veel mooie extra's, denk aan een gezonde lunch, toegang tot de massagekamer en ruimtes om meetings te houden. Ondernemers zitten vaak 24 uur per dag in een hokje weggestopt; wij willen ze de ideale werkplaats bieden. Het Groot Handelsgebouw is daarvoor de perfecte plek. We zitten hier tussen twee vliegvelden in, de universiteit en hogeschool zijn vlakbij en we zitten dicht bij de Rotterdamse havens. Het entrepreneur-DNA zit bovendien in de Rotterdammers, wij ademen ondernemerschap.

Als we naar de toekomst kijken, zien wij onszelf ook op het dak. De oude bioscoop Kriterion verbouwen en verhuren voor het organiseren van evenementen zoals exposities of lezingen - dat zou toch te gek zijn? Daarmee geef je een open karakter aan het gebouw. Kriterion is klein, maar magisch. Het kan veel betekenen voor onze stad."

Wie: Loes van Duijvendijk
www.loesvanduivendijk.com

Wat: fotografeerde de werplekken en producten van de circulair ondernemers.

Waarom: omdat ze graag op bezoek komt bij inspirerende ondernemers in hun werkomgeving

Wie: Sylvana Lansu
www.sylvanalansu.com

Wat: portretteerde de circulair ondernemers.

Waarom: omdat ze altijd geïnteresseerd is in de relatie tussen mens en omgeving

De nieuwe beeldtaal van de stad

TEKST: PASCALE DUIN | BEELD: LOES VAN DUIJVENDIJK EN SYLVANA LANSU

Gers! fotografen Loes van Duijvendijk en Sylvana Lansu kennen elkaar al een tijdje. Ze studeerden fotografie op de St. Joost Academie in Breda, delen een studio in Spangen en werkten samen aan het project Emerge.

Emerge is een project dat ze samen in het leven riepen. Een jaar lang fotografeerden ze de geometrische jungle en herontdekten het ritme van de stad. “De beeldtaal die over Rotterdam te vinden is, is vaak gebaseerd op gelijke plaatjes en skylines. We hadden behoefte aan een nieuwe beeldtaal van de stad. Met dit project laten we onze visie op Rotterdam zien. Door onze foto’s te combineren, ontstond er een visueel spel waarbij er een nieuwe ruimtelijke identiteit van de stad zichtbaar werd.”

Verwonderen

Van Duijvendijk: “Mijn werk is gericht op de stedelijke omgeving en ruimte, het is een vertaling van mijn ervaring tijdens het fotograferen. Ik ben nieuwsgierig naar de functie van een plek en de manier waarop de stedelijke ruimte is geconstrueerd. Als ik fotografeer ga ik op zoek naar vormen en unieke details die me intrigeren: structuren, lichtinvallen, de subtiele samenkomst met de natuur... Kleine veranderingen in de stad die voor de meeste mensen onzichtbaar zijn, leg ik vast op beeld. Het is een intuïtieve manier van werken waarbij ik me graag laat verrassen door wat ik tegenkom. Observeren en verwondering spelen dan ook een belangrijke rol in mijn werk. In opdracht werk ik graag aan projecten die gaan over stedelijke ontwikkeling, interieur, architectuur, kunst en cultuur.”

‘We kunnen het goed samen vinden, maar onze opdrachten doen we individueel’

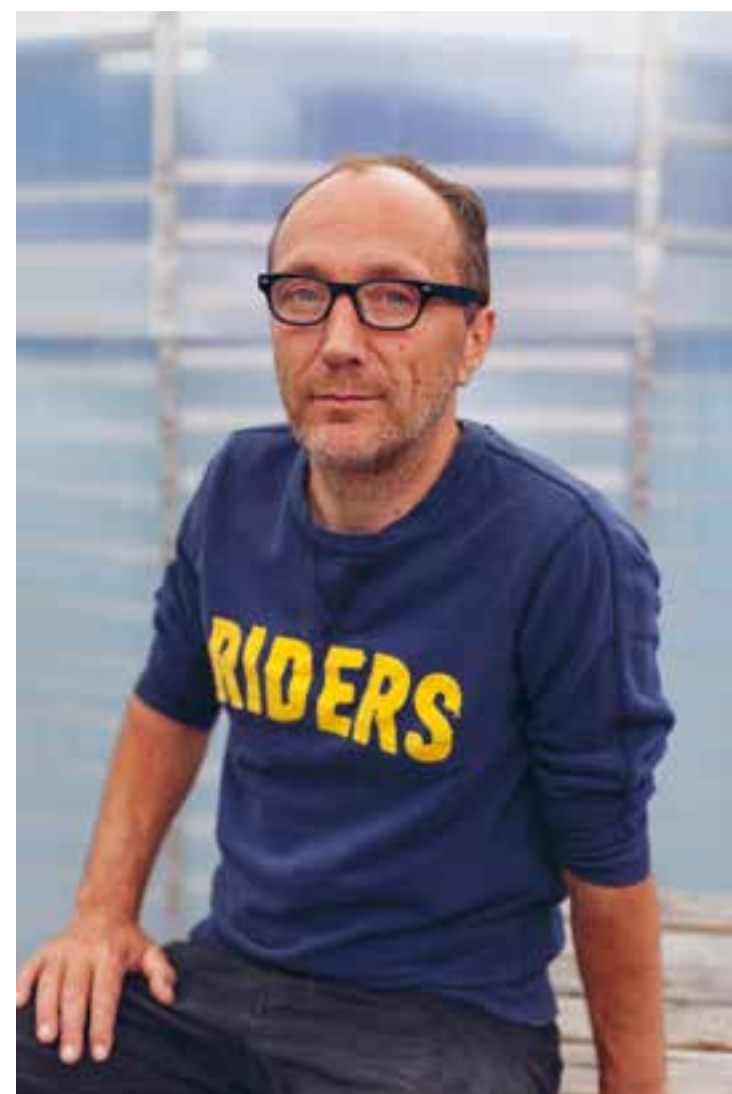
Utopie

Lansu: “Ik vind het interessant om verwachtingen te onderzoeken die ikzelf en anderen van een plek hebben. Het uitgangspunt van mijn werk is dan ook vaak de relatie tussen menselijke elementen en hun natuurlijke omgeving. Deze plekken kunnen zich overal bevinden; in de stad, op het platteland of in de natuur. Mijn werk is vaak minimalistisch en abstract en ik fotografeer graag op plaatsen waar je de aanwezigheid van mensen wel voelt maar niet ziet. Thema’s als vrijheid, huiselijkheid en utopie boeien me. Mijn manier van werken is in samenspel met het moment. Ik hou ervan om mezelf te laten verrassen en enscener daarom niks.”

Reinier Donkersloot Consult 2 Grow

“Hoe gaan we van circulair ondernemen een business case maken? Dat is de uitdaging. Kijk, nu gebruiken we circulair ondernemerschap nog als uithangbord of storytelling. Dat is niet voldoende: het moet in ons DNA terechtkomen.” Sinds 2013 houdt Donkersloot zich bezig met het thema *urban farming*. “We bouwen op dit moment in het Midden Oosten een *verticale farm* om daar lokaal te produceren. Door voedsel zo dicht mogelijk bij de stad te kweken, brengen we het aantal *food miles* flink terug. Hier vinden we dat nog spannend, merk ik. Vraag aan een gemiddelde voorbijganger te kiezen uit een biologische krop sla, een kas gekweekte of eentje uit een *verticale farm*, dan lonkt de biologische krop. Biologisch klinkt blijkbaar gezond, maar mensen weten niet dat er heus wel gespoten wordt. Bij *vertical farming* ben je daarvan af. Het geeft ons de mogelijkheid om bestrijdingsvrij te kweken met een waterreductie van vijftiennegentig procent in vergelijking met grondgebonden landbouw.” Voor Donkersloot is het duidelijk: “We moeten toe naar een circulaire wereld waarbij afval niet bestaat maar waarde toevoegt in een andere waardeketen.”

Gilbert Curtessi

SUGU Warehouse

“Circulariteit is niet nieuw. Vroeger waren we daar ook mee bezig al noemden we dat toen kringlooeconomie.” Vijftien jaar geleden studeerde Curtessi af als milieukundige. “Ik ben geen dromerig type. Voor mij is het verhaal eromheen minder belangrijk, ik wil iets doen dat impact heeft.” Met SUGU Warehouse verhuurt Curtessi werkplaatsen aan ontwerpers, makers en bedrijven. Hij wil ze gaan voorzien van grondstoffen en materialen uit afvalstromen. “Ik ben nu bezig met een nieuw bedrijf; MetroMining. Hiermee kunnen we met een afvalverwerkingsinstallatie 2500 ton afval verwerken, dus recyclen. We moeten toe naar een ‘multi input multi output proces’, waarbij we binnen verschillende afvalstromen variaties aanbrengen in het verwerkingsproces en de eindproducten. Een volgende stap is om de verwerking biologisch aan te pakken, zodat we de natuur het werk laten doen. Denk bijvoorbeeld aan vergisten of fermenteren. Belangrijk is dat we het afval lokaal houden, dus niet exporteren, en dat er herhalingspotentieel inzit. Straks kan iedere stad haar eigen afval verwerken. Ik zie niemand als concurrent. We doen het in feite met zijn allen. Wat mij betreft schaffen we afvalverwerkingsinstallaties trouwens zo snel mogelijk af. We moeten stoppen met het verbranden van waarde.”

Sanne Schotting

Poep Up store

“Het is ongelooflijk wat je over een luier kunt vertellen als je je erin verdiept.” Schotting zette eind 2017 Nederland op zijn kop door een Poep-up store te beginnen in wasbare luiers. “Het was een spontane actie die eigenlijk helemaal uit de hand liep. De eerste week stonden er meteen tien journalisten op de stoep en dat hield niet op. Veel mensen beginnen er niet eens aan om wasbare luiers te kopen. In het begin weet je niet wat je zoekt en waar je moet beginnen. Ik dacht, er moet een winkel komen waar ze het zelf kunnen zien, voelen en vragen kunnen stellen. De interesse in de Po(e)p-Up was overweldigend! Nu ben ik ambassadeur voor het gebruik van wasbare luiers en zit er een nieuwe samenwerking met de Little Department Store in de pijplijn. Er is een grote groep mensen die openstaat voor deze moderne variant van de wasbare luier, maar er zijn issues die overwonnen moeten worden. Zo moeten we af van het geitenwollensokkenimago en misvattingen over poep in de wasmachine. Het is harstikke leuk om wasbare luiers te gebruiken en het heeft nog voordelen ook! Denk aan de zakken vol luiers die je normaal per week weggooit: Afstappen van dat gemak kan helpen jouw kind twee jaar eerder zindelijk te maken, is op termijn veel goedkoper en ook nog eens beter voor de wereld. En nee, je hoeft geen hardcore duurzaamheidsfreak te zijn om eraan te beginnen. Parttime is ook prima. Elk beetje telt.”

Mathijs Huis in 't Veld en Pepijn Schmeink Jack Bean

“We willen impact maken met eten. Dat gaan we doen met fastfood. Met fastfood kun je mensen dagelijks raken én laten zien dat je lekker kunt eten zonder dat er vlees aan te pas komt. Zo wordt deze leefstijl bereikbaar voor iedereen. *Plant-based* food is gezond voor jou én de planeet. Een *no worries* maaltijd dus.”

Aan het woord zijn sociaal ondernemers Huis in 't Veld en Schmeink van Jack Bean. “We willen vooral mensen bereiken die niet met dit soort voedsel bekend zijn. Veel mensen denken bij vegetarisch aan saaie quinoa salades. En zeg nou zelf, daar wordt toch niemand vrolijk van? Ons menu is honderd procent veganistisch, maar zo noemen we het niet. ‘*Plant-based fast cuisine*’, daar gaan we Europa mee veroveren. We werken met lokale boeren en een lokaal netwerk. We zijn circulair en zo *waste free* mogelijk. De bonen die we over hebben drogen of koken we, waarna we ze weer voor een ander gerecht kunnen gebruiken. Melk die overblijft van cappuccino? Die koken we en daar maken we ijs van. Voor reststromen uit de keuken vinden we altijd een nieuwe plek. Een goede afvalrecycling is lastig - daar zitten veel haken en ogen aan. Waar we bijvoorbeeld nog naar op zoek zijn is een oplossing voor de koffiebekers, die zijn niet goed recyclebaar. We denken erover om ze met andere koffiezaakjes te verzamelen en er samen wat mee te gaan doen.”

Siemen Cox en Mark Slegers RotterZwam

Initiatiefnemers Cox en Slegers van RotterZwam staan al een paar jaar hun circulaire mannetje. Ze zijn inmiddels een begrip in Rotterdam en ver daarbuiten. “We kweken paddenstoelen op een zeer grote reststroom uit Rotterdam, namelijk... koffie! Jaarlijks gooien wij in Rotterdam ongeveer vijf miljoen kilo koffiedik weg. Daar kunnen we vijf keer de Kuip mee vullen! Het meeste daarvan wordt verbrand in de vuilverbranding. Doodzonde, want koffie is een bijzonder goedje met veel mogelijkheden voor toepassing. Paddenstoelen, bitterballen, bioplastics en meer. Die mogelijkheden gooi je allemaal overboord als je het verbrandt. Circulair zijn vinden we belangrijk. Onze samenleving maakt elk jaar de grondstoffen sneller op dan dat de aarde in datzelfde jaar weer kan herproduceren. Die dag wordt *Earth overshoot day* genoemd. Afgelopen jaar lag die dag op 2 augustus. De trend dat die dag telkens eerder in het jaar is, willen wij helpen keren. Het idee van RotterZwam ontstond tijdens het lezen van het boek *De Blauwe Economie*. Daarin werd de business case ‘paddenstoelen kweken op koffiedik’ genoemd als een van de honderd dingen die je lokaal kunt doen met afval. En we blijven vernieuwen. We werken nu aan een nieuw totaalconcept voor koffie. Hierin positioneren wij koffie niet meer als een product, maar als een dienst.” Hou deze mannen dus in de gaten, want tijdens de crowdfunding kun je zelf aandeelhouder van RotterZwam worden.

THUIS IN ROTTERDAM

Michiel Sloff en Jeroen van der Graaf Verstegen Spices & Sauces

“Verstegen wil een trendsettende rol spelen in het 3D printen van voedsel. Waarom? Omdat wij vinden dat technologie zich uitstekend leent om te integreren met duurzaamheid. We streven ernaar om zoveel mogelijk reststromen te gebruiken voor de vullingen. Groenten met afwijkingen in het uiterlijk zijn bijvoorbeeld uitstekend te gebruiken voor deze techniek.”

Sloff en Van der Graaf zijn het innovatieteam van de Rotterdamse kruiden en specerijengigant. “Duurzaamheid staat hoog in ons vaandel. We hebben zelfs een directeur *sustainability* - die zorgt ervoor dat wij onze verantwoordelijkheid nemen voor een betere wereld. Als de mensheid lineair door blijft leven en produceren heeft de volgende generatie grote problemen.” Maar deze techniek heeft nog meer voordelen, vertelt Van der Graaf. “Wat ook mooi is aan het 3D printen van voedsel, is dat we mensen of patiënten met kauw- en slikproblemen weer emotie op een bord kunnen bieden. Vaak krijgen zij gewoon een schep puree. Door de techniek van *3D Foodprinting* kunnen we de vorm van de diverse groenten namaken, waardoor de maaltijd weer spannend en attractief wordt.”

LOKKERBOL
MAKELAARDIJ

010 - 404 77 49
info@lokkerbol.nl
www.lokkerbol.nl

RON DE JONG (L) EN DAVE HEIJNEN

De glazen bol van Ron de Jong

TEKST: MICHEL CARREE | BEELD: EMIEL MEIJER

Bier! Wat is dat toch met bier? Van volksdrank voor beginnende drinkers, hokers en voetballiefhebbers tot uitermate hippe drank. Een snelle telling leert dat Rotterdam om en nabij de twintig bierbrouwerijen telt. Waar kunnen we voor een koel glas bier beter neerstrijken dan bij Bokaal, stadscafé en bierlokaal aan de Nieuwemarkt, voor een goed gesprek met uitbater Ron de Jong.

Ondernemer Ron de Jong lijkt wel over een glazen bol te beschikken. In 2002 opende hij in het Westelijk Handelsterrein Loft, een klassieke cocktailbar op New Yorkse leest geschoeid. Niet meteen een succes, totdat het Rotterdamse uitgaanspubliek Loft herkende als *the place to be*. Het zal de Jong in zijn horecaleven vaker gebeuren: hij ziet de trends eerder dan een ander. Dat houdt tegelijkertijd in dat hij ook de eindigheid van zijn formules inziet als die nog op het hoogtepunt van hun populariteit zijn...

Kill your darlings

Succesvolle zaken als Blender en Level worden rigoureuus op de schop genomen als de Jong vindt dat de uiterste houdbaarheidsdatum bereikt is. Blender werd gesplitst in Supermercado en De Avondwinkel. De Avondwinkel wordt na twee maanden alweer omgebouwd tot Trash. En Level werd van cocktailbar getransformeerd tot pintxosbar. De Jong houdt niet van halve maatregelen. En zo viel zijn oog op het pand aan de Nieuwemarkt. De Nieuwemarkt, die in de zomer een beetje aandoet als een Parijs' pleintje. Zou dit geen ideale plek zijn voor een stadscafé annex bierlokaal? En waar wij nu nog over deze vraag zouden nadenken, had de Jong de knoop al doorgemaakt, het pand verworven,

doorgebroken naar de burens en ingericht ook. Bokaal was een feit.

‘Waar wij nu zouden nadenken, had Ron de Jong de knoop al doorgemaakt, het pand verworven, doorgebroken naar de burens en ingericht’

Zeezuiper

Elf bieren op de tap, in wisselende samenstelling, meer dan negentig bieren op de fles (met tot de verbeelding sprekende namen als ‘Oedipus Panty’, ‘Lamme Goedzak’ en ‘Zeezuiper’) en een knappe selectie Rotterdamse bieren: Bokaal is groot, stoer, stevig, Rotterdams. Compacte kaart met fijne, bistro-achtige gerechten. En dat alles onder de goedkeurende blik van de Maagd van Holland. Samen met compagnon Dave Heijnen en het enthousiaste team veelal jonge medewerkers heeft de Jong zich met Bokaal in razendsnel tempo een eigen plek verworven in de Rotterdamse horeca. Dat blijkt ook uit het publiek dat de zaak en het bijbehorende terras bevolkt: van studenten tot families, van kantoorcollega's tot doorgewinterde bierkenners.

De Gele Kanarie

En terwijl tout terrasminnend Rotterdam neerstrijkt bij Bokaal, is de Jong alweer bezig met de volgende stap: een Bier- en Spijsparadijs. “Hoe logisch is het eigenlijk dat een bierlokaal zijn eigen bier brouwt? Nou dan!” Binnenkort opent aan de Goudsesingel ‘De Gele Kanarie’, naar het gelijknamige blonde bier dat aldaar in de kelder wordt gebrouwen. Waar Bokaal wat ruimer van opzet is, wordt De Gele Kanarie knusser, met ruimte voor, uiteraard, goed eten en drinken, maar ook livemuziek, bingoavonden en pubquizzes. Een verlengstuk van de huiskamer, als het ware. De uitdrukking ‘gele kanarie’ is overigens van Martin van Waardenberg, die ermee refereert aan, jawel, een glas bier.

Wat de toekomst brengen moge

De Jong geniet van zijn bestaan als horeca-ondernemer. Ondanks alle successen is hij niet blasé geworden en beseft dondersgoed dat succes geen vanzelfsprekendheid is. En ook zonder zijn ‘familie’ van medewerkers, die dag in dag uit met een glimlach de gasten bedienen, zou hij nergens zijn, weet hij. De glazen bol van de Jong wijst onverbiddeijk naar de zuidzijde van de stad. Daar ziet de Jong zich in de toekomst actief worden: hij wil graag zijn bijdrage leveren aan Feyenoord City. Dat moet allemaal rond 2022 zijn beslag hebben, dus het grote plannen smeden is begonnen. “Rotterdam-Noord, -West en -Oost staan inmiddels qua horeca op de kaart, op Zuid is werk te verrichten.” De Jong is er klaar voor, het is een kwestie van tijd tot we aanhaken.

www.bokaalrotterdam.nl

De kunst van het bewaren

TEKST: MICK DE WITTE | BEELD: JEROEN ARIANS

Cor Kraat wil graag, binnen het thema circulaire economie, een kunstwerk voor de bibliotheek van Hoogvliet bespreken. Het ronkende vrachtverkeer op de A4 en de industriële vergezichten doen ons peinzen. Dit lijkt niet bepaald een duurzaam gebied. Waarom in godsnaam wil hij hier afspreken? Maar het stadshart van Hoogvliet ziet er onverwacht modern en leefbaar uit en bij het winkelcentrum zit 'ie dan, op een draaiend stoeltje in een plantsoen.

"Ik wil dit schitterende kunstwerk onder de aandacht brengen." Kraat wijst enthousiast omhoog naar de gevel van de bibliotheek. "Vanaf 1960 was het kunstwerk bevestigd aan de gevel van het rubberkantoor van Shell in Pernis. In 2013 werd het gereed van de sloopkogel en nu heeft het een tweede leven."

De kunstenaar Dick Elffers wilde de oerwereld van het dier in contrast zetten met de synthetische wereld van Shell, weet Kraat te vertellen. "Het is een samensmelting van dieren, zoals je ziet. En wat er nou zo goed aan is, is dat de horens van het rund tegelijkertijd de vleugels van de vogel zijn. Verder lijkt het alsof het voor deze locatie is ontworpen. Kijk, die kleuren van het gebouw ernaast - dat groen komt er zelfs in terug! Het ziet er ook op een afstand prachtig uit. En het is op het zuiden gericht. De hele dag schijnt de zon erop - nou ja, als-ie schijnt natuurlijk, dat zou die nu ook moeten doen. En wat ook zo goed gedaan is, is dat het een halve meter van de muur is bevestigd. Aan

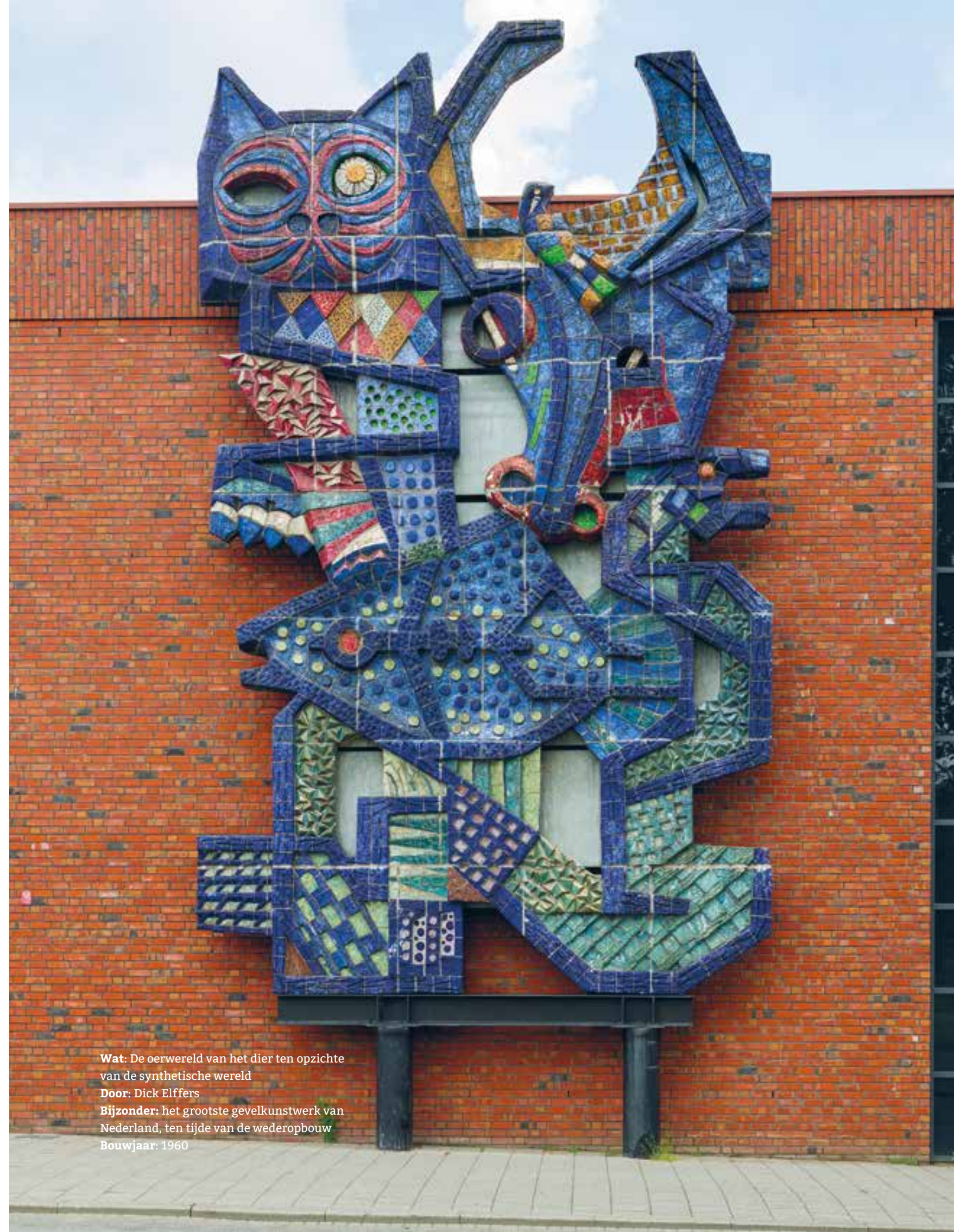
de randen krijg je daardoor diepte en schaduw. Het is anders op ieder moment van de dag."

Bovendien heel knap, meent Kraat: ondanks dat het werk vijftientig ton weegt, is er toch een luchtig sokkel ontworpen om het door de Porceleynse Fles gemaakte glazuurreliëf te dragen. "Het zit zo goed in elkaar. Ook de compositie; het is niet precies in het midden van de muur geplaatst, want dat is saai. Ze hebben het ook op de juiste hoogte gemaakt, zo steekt de helft van de kattenkop er speels bovenuit."

Er is jaren aan gewerkt om het te behouden en het deze mooie nieuwe plek te geven. "Iedereen die deel heeft genomen om het hiernaartoe te krijgen, heeft een schitterende prestatie geleverd."

Mogen ze dit kunstwerk ook ooit demonteren en er andere dingen van maken? "Met kunst niet! (lacht) Maar behouden wel. Kijk nou, de zon... Zie je hoe de schaduw op de muur tekent? En die kleuren zich ineens verdiepen - schitterend!"

Cor Kraat maakt kunst in de openbare ruimte waaronder De Nieuwe Delftse Poort aan het Pompenburg, Kromme Lantarenpaal in de Karel Doormanstraat, M.S. Rottebocht aan het Noordplein en vele andere werken. Ook maakte hij deel uit van het kunstenaarscollectief Kunst & Vaarwerk. Bekende werken zijn de polaroid aan de pyloon van de trambrug in Noord en de Hoedendoos van Vopak in de Botlek. Ook de rode BMW aan het Weena is een bekend beeld van zijn hand.

Wat: De oerwereld van het dier ten opzichte van de synthetische wereld

Door: Dick Elffers

Bijzonder: het grootste gevelkunstwerk van Nederland, ten tijde van de wederopbouw

Bouwjaar: 1960

Dick Elffers (Rotterdam, 1910 – Amsterdam, 1990) doorloopt eind jaren twintig de kunstacademie. Hij verdiept zich in allerlei disciplines - als schilder, tekenaar, graficus, ontwerper, beeldhouwer, illustrator - en realiseert typografische boekprojecten. Hij ontwikkelt zich in allerlei vakgebieden, zoals keramiekreliëfs, wandtapijten en architectonische ontwerpen. Van 1970 tot 1976 is hij als docent monumentale kunst verbonden aan de kunstacademie in Den Bosch. Zijn werk, waarvoor hij vele prijzen ontving, is opgenomen in de museale collecties.

‘We maken de stad toekomstbestendig’

TEKST: ANOUK AMA | BEELD: MARC BLOMMAERT

In 2030 is circulariteit in Rotterdam de maatstaf: de helft minder primaire grondstoffen gebruiken, deze langer gebruiken en op het einde hergebruiken. Een hele opgave. Toch stellen Ingeborg Berger en Joost van Maaren, die vanuit de gemeente verantwoordelijk zijn voor de opzet en uitvoering van het circulaire programma, dat dit gaat lukken: “We hebben de lat inderdaad hoog gelegd. Maar wie geen ambitieuze doelen stelt, komt nergens.”

‘Als circulariteit in Rotterdam de maatstaf wordt, kunnen we als stad geld besparen en zelfs geld verdienen’

Er zijn drie grote onderwerpen binnen de circulaire gedachte in Rotterdam: het verminderen en herwaarderen van afval, het stimuleren van de circulaire economie (waarin grondstoffen niet worden weggegooid en terugkomen als nieuw product) en het verduurzamen van de Rotterdamse bouwsector. Volgens Berger kunnen we in de bouw namelijk nog flink wat duurzaamheidstappen zetten. “Tot nu toe hergebruiken we bouwmaterialen nauwelijks. Dat komt vooral doordat we nog te weinig weten over de mogelijkheden hiervan en hergebruik vraagt om logistieke mogelijkheden die er nu nog niet zijn. Maar aangezien we de komende twaalf jaar vijftigduizend nieuwe woningen willen gaan bouwen in Rotterdam, moeten we ons verdiepen in circulair ontwerpen en in circulaire bouw mogelijkheden. Daarom hebben we de bouw apart opgenomen in het programma.”

Afval is goud

De gemeente voert sinds april 2018 campagne voor de circulaire gedachte, maar was al jaren bezig circulariteit bovenaan de politieke agenda te krijgen. De circulaire gedachte was altijd al onderdeel van het duurzaamheidsprogramma, maar kreeg pas echt een boost toen de directeur van Stadsbeheer het een aparte plek gaf binnen het duurzaamheidsprogramma: Rotterdam

Circulair. Vanaf dat moment kreeg circulariteit een prominente plek binnen de gemeentelijke inspanningen. Zodoende werd de campagne ‘Van zoi naar mooi’ gestart en rijden er sindsdien gouden hybride vuilniswagens door de stad. “Op die manier hopen we de aandacht te trekken voor de waarde van grondstoffen,” zegt Van Maaren. “We willen Rotterdammers laten inzien dat afval goud waard is en dat we er daarom anders mee om moeten gaan. Afval kunnen we hergebruiken en dat zorgt voor een betere leefomgeving, nieuwe grondstoffen, werkgelegenheid en financiële winst voor de stad.” Dingen die volgens Berger hard nodig zijn in het Rotterdam van 2030: “Enerzijds omdat onze grondstoffen simpelweg opraken, maar anderzijds omdat fossiele grondstoffen een van de grootste inkomstenbronnen zijn van Rotterdam. Ze worden al jarenlang in onze stad op- en overgeslagen en verwerkt. Maar het is nog maar de vraag of die grondstoffen over 20 jaar nog steeds bestaan. Waar halen we als stad dan onze inkomsten vandaan? We zullen de economie en inkomstenbronnen daarom moeten vernieuwen.”

Investering

Zowel Van Maaren als Berger vinden het de verantwoordelijkheid van de gemeente om de stad toekomstbestendig te maken en Rotterdammers te overtuigen van het belang van een circulaire

‘De volgende stap is dat we met elke doelgroep in gesprek gaan om te kijken welke stimulans zij nodig heeft om tot circulair handelen over te gaan’

stad. Daarom geeft de gemeente zelf het goede voorbeeld: ze koopt producten circulair in en subsidieert en stimuleert Rotterdamse ondernemers die zich inzetten voor een circulair Rotterdam, zoals BlueCity. Dat kost geld, dat indirect wordt betaald door de Rotterdammer. Maar Berger spreekt liever van een investering dan van kosten omdat dit geld wordt gebruikt om de stad toekomstbestendig te maken. “Het klopt dat de Rotterdammers indirect meebetalen aan het mogelijk maken van de circulaire stad; de gemeente gebruikt immers overheidsgeld om de campagne en innovatieve bedrijvigheid te financieren. Maar als circulariteit in Rotterdam de maatstaf wordt, gaan we als stad ook geld besparen en zelfs geld verdienen.”

Hoewel de gemeente zich hard inzet voor een circulaire stad, is haar inzet alleen niet voldoende. Iedereen moet een bijdrage leveren, ook de Rotterdammers. En dat is volgens Van Maaren toch wel de grootste uitdaging van het circulaire programma: “Het gaat er niet om dat iedereen de definitie van het begrip ‘circulair’ kent, maar het is wel noodzakelijk dat elke Rotterdammer de gedachte erachter begrijpt en straks een bijdrage levert. En die bijdrage gaat verder dan niet te veel eten koken of altijd een tas meenemen naar de supermarkt: we vragen je om je manier van leven aan te passen naar circulaire voorwaarden. Dat gebeurt niet zomaar. Het is onze taak als gemeente om de beperkingen daarvoor weg te nemen.”

Wedstrijd

Om dat te kunnen doen, moet de gemeente eerst begrijpen hoe de circulaire gedachte leeft onder Rotterdammers en welke beperkingen er worden ervaren. “Daarom hebben we een inventariserend onderzoek laten uitvoeren in de stad, waarbij we hebben gekeken naar onder andere adres, leeftijd, geslacht en opleiding”, licht Berger toe. “De resultaten uit dit onderzoek

hebben ons inzicht gegeven in welke doelgroepen er bestaan en onder welke leeftijden de circulaire gedachte populair is. Uit het onderzoek bleek bijvoorbeeld dat ouderen weinig waarde hechten aan het begrip ‘circulariteit’, maar dat zij wel hun afval goed scheiden. Ook bleek dat de meeste jongeren de circulaire gedachte aanmoedigen, maar meer hulp nodig hebben om de overgang te maken. Elke doelgroep heeft dus andere behoeften. De volgende stap is daarom dat we met elke doelgroep in gesprek gaan om te kijken welke stimulans zij nodig hebben om tot circulair handelen over te gaan.”

De gemeente richt haar pijlen op jongeren en studenten. “Het is niet alleen de grootste groep die positief staat tegenover circulariteit, maar het is ook de groep die de samenleving straks moet gaan dragen”, legt Van Maaren uit. “Zij gaan de producten maken van de toekomst, dus als wij hen nu kunnen stimuleren dat op een circulaire manier te doen, dan zorgen we ervoor dat circulariteit in de toekomstige samenleving de standaard wordt.” De gemeente oefent op dit moment met manieren om deze groep te bereiken. ‘Misschien moeten we wel een wedstrijd organiseren tussen studentenhuizen, of blijkt dat idee juist enorm achterhaald,’ zegt Berger. “Juist omdat wij niet precies weten wat zij nodig hebben, willen wij graag met hen in gesprek gaan.”

Materialenhubs

Is gedragsbeïnvloeding de enige uitdaging van het circulaire programma? “Nee”, zegt Berger, “we moeten ook keihard werken aan de technische mogelijkheden en de Nederlandse wet- en regelgeving. Met technisch bedoel ik dat Rotterdam ook fysiek en logistiek klaargemaakt moet worden voor de nieuwe economie. We kunnen namelijk wel grondstoffen willen hergebruiken, maar dan moeten we ze in de tussentijd ook ergens opslaan. Daarvoor zijn we nu in sommige wijken aan het

experimenteren met zogenoemde materialenhubs: opslagplaatsen voor materialen en grondstoffen. Daarnaast is het ook zaak dat de landelijke wetgeving aangepast wordt. Daarin wordt veel afval nog niet gezien als grondstof. Daarom zijn we - samen met andere gemeenten - in gesprek met de landelijke overheid om de voorwaarden voor een circulaire samenleving in de wet vast te leggen.”

Succesvol resultaat

Rotterdam heeft nog een lange weg te gaan, maar Berger en Van Maaren hebben er het volste vertrouwen in dat circulariteit in 2030 de standaard is. Volgens Van Maaren is de belangrijkste stap namelijk al gezet: “Wil je iets veranderen, dan moet je er eerst voor zorgen dat het bespreekbaar wordt. Want zodra we erover praten, gaat het leven. En als het gaat leven, dan gaat het groeien. Daarom zijn we nu eerst bezig om circulariteit in Rotterdam bespreekbaar te maken, bijvoorbeeld door gouden vuilniswagens door de stad te laten rijden om Rotterdammers te laten wennen aan het idee dat afval goud waard is.” Berger vult aan: “Maar we willen Rotterdammers ook overtuigen dat de circulaire samenleving een verbetering is ten opzichte van de huidige samenleving. Als voorbeeld daarvoor gebruiken we graag Reyeroord; in deze wijk komen alle nieuwe inzichten en innovaties op het gebied van circulariteit samen tot een succesvol resultaat. Samen met de bewoners onderzoeken we of het gebruik van spullen verminderd kan worden en hoe materialen en grondstoffen gerecycled kunnen worden, bijvoorbeeld door een materialenhub neer te zetten waar spullen geruild en uitgeleend kunnen worden. Daarnaast bespreken we ook samen welke maatregelen de bewoners nodig hebben om circulair te gaan leven. Zo wordt circulariteit steeds meer de maatstaf in Reyeroord.” ■

Laat je zien

Elk **succes** begint met zichtbaar zijn. Mooie dingen ontstaan op het moment dat je laat zien dat jij er bent. Wees oprecht en **trots** op jezelf, geloof in wat je doet en laat de wereld zien wat je waard bent. Wat drijft jou? Waar ligt jouw kracht en wat wil je hiermee voor anderen betekenen? Elk verhaal is **uniek**, alleen jij kan het jouwe vertellen. Wij van Veenman+ maken **jou** graag zichtbaar.

#LAATJEZIE

Veenman+

www.veenmanplus.nl

Pak allemaal een glas

TEKST: CHRIS VAN MARION | BEELD: MARIEKE ODEKERKEN

Brouwerij Noordt brouwt twintig verschillende bieren en heeft ze in het proeflokaal allemaal op tap. Van Oud Bruin tot Bitter Blondt met dt. En als je lid bent van Wij zijn Gers!, dan proef je ze allemaal. Tenminste, dat wil je. Maar twintig bieren proeven, vereist de training die niet alle Rotterdamse ondernemers zomaar in huis hebben. Dus kiezen we puur op naam de best klinkende bieren uit. Naast de Single was de Herrie populair vanavond.

We bevinden ons in het kloppende hart van het Zwaanshals. Daar staat, midden in een blok met woningen en winkels, een grote loods van voor de oorlog. Hier wordt het Rotterdamse bier van Noordt gebrouwen. Kleinschalig en dus alleen in en rond Rotterdam verkrijgbaar. "Ik wil niet leveren aan een café in Utrecht als dat betekent dat Melief, de Aap of Thoms zonder zit", aldus Peter Rouwen, hoofd brouwzaken bij Brouwerij Noordt.

De installatie komt uit China

"Pak allemaal een glas, dan geef ik jullie een rondleiding. Een rondleiding is leuk, maar je moet er natuurlijk geen droge bek bij hebben". En zo schuifelen de ondernemers met een vol glas bier langs de ketels, de leidingen en de emballage.

Rouwen vertelt dat de complete installatie uit China komt. "Voordat we in Rotterdam gingen brouwen, hebben we goed gekeken hoe ze het elders doen. Vooral in Amerika, waar ze ver op ons

voorlopen, wat brouwen betreft dan. Daar werken ze allemaal met Chinese ketels. Die zijn goed en kosten maar een derde. De installatie zelf was nog wel even een uitdaging. Omdat er onder de loods een parkeergarage is gebouwd, moest het gewicht goed over de vloer worden verdeeld. Anders stort de boel gewoon in."

Stadsbrouwerij Thoms

Tijdens de rondleiding vertelt Rouwen dat ze samen met Thoms een heuse stadsbrouwerij aan het opzetten zijn. Er komt dus nog meer echt Rotterdams bier bij. En dat stemt vrolijk.

Een strandbal, nog eentje dan

Na de rondleiding proeven we er nog eentje. Een Lager, een IPA en een Saison. En dan nog een strandbal. Fris fruitig en hoppig. Die is om het af te leren. En dan op de fiets naar huis. Of met de tram. Of lopend. Want morgen wacht de zaak weer.

Wij
zijn
Gers!

Vrienden Wij zijn Gers!

Westland, eat your heart out!

TEKST: CHRISTINA BOOMSMA | BEELD: LUC BÜTHKER

Hoog bovenop een *seventies* kantoorkolos ligt de grootste dakkker van Europa. Daar vind je ook 'Restaurant Op Het Dak'. Dat is zo'n plek waar alles per ongeluk lijkt te kloppen. Het is er fijn toeven zonder dat er veel moeite voor is gedaan. Tenminste, zo voelt het. De eigenaren weten wel beter.

Eerst maar even de voetnoot: een dakkker is een stukje landbouwgebied op een dak. In dit geval een mooie, wilde tuin met groenten, aardbeien, kruiden, eetbare bloemen, pruimen, frambozen en nog veel meer. Vanuit de tuin heb je een prachtig uitzicht op het Hofplein en de Coolsingel. De gemeente Rotterdam zou graag veel meer groene daken willen. Door klimaatverandering krijgen we vaker te maken met hoosbuien en hitte. Deze daken zorgen ervoor dat het water even wordt vastgehouden, zodat de boel op straat niet overstromt, en ze geven verkoeling.

Terug naar het restaurant. Dat ligt aan de dakkker. Overall door de tuin verspreid staan tafeltjes en er is ook een terras dat grenst aan het restaurant, een voormalig kantoor op het dak. In die ruimte zijn grote ruwe gaten uit de muur gehakt waarin de ramen zijn geplaatst. Zo kun je met slecht weer toch het gevoel hebben dat je buiten zit. Het is er hip maar niet hipster, groen maar niet (alleen) *vegan*, informeel maar niet rommelig. Precies de sfeer die eigenaren en business-partners Valerie

Kuster en Rogier van Donk voor ogen hadden. Daar hebben ze hard voor moeten werken.

Dit restaurant is hun kindje, ze runnen het op eigen kracht. Zonder externe financiers of andere pottenkijkers. Zo zijn ze vrij om te focussen op lekker, gezond en duurzaam eten. Als je geen geld leent, hoef je niet bezig te zijn met winstmaximalisatie en kun je je creativiteit kwijt. Op de kaart staan dan ook bijzondere gerechten en drankjes uit de hele wereld. In de Syphon koffie, de Matcha thee, de Miso bouillon en andere gerechten zie je de reizen die Kuster maakte terug. Zo was 'Restaurant Op Het Dak' een van de eerste met een Buddha-bowl. Maar er staat ook goed vlees, bier, wijn en taart op het menu. Van Donk en Kuster zijn allebei foodies met een internationale instelling, die vooral van lekker eten en drinken houden. Daarom werken ze al jaren succesvol samen.

De dakkker helpt ook de bedreigde bij een handje. Op een veilig stukje van het terras heeft een bijenvolk een thuis gevonden. Zij zorgen voor bestuiving van de vele eetbare bloemen. En misschien komen er over een tijdje ook kippen naar de dakkker, zegt Van Donk. Maar ook zonder dieren zorgt het dak voor verrassende ervaringen. Neem nou de paarsblauwe siroop, waar een al even paarse bloem in drijft. Die is getrokken van verschillende kruiden en bloemen. Lang niet zo

zoet als normale siroop maar wel veel lekkerder. Voor je het weet, zit je eraan te nippen als wijn; ineens proef je dan dat er ook kaneel in zit.

Van Donk klimt nog een verdieping hoger, naar een kleiner dak. Daar experimenteert de gemeente met een nieuwe manier van waterberging, waardoor er per vierkante meter nog meer water kan worden opgeslagen. Je kijkt er over de tuin en de stad uit. Gek eigenlijk, dat dit de grootste dakkker van Europa is. Zo groot is het ook weer niet. Het is iets wat Roger zich wel vaker afvraagt: als dit zo goed werkt, voor waterberging, voor verkoeling, voor duurzaam voedsel en een fijne plek voor de kantoomens, waarom doen we dit dan niet op veel meer plekken?

Vanaf het hoge dak af zie je de oude Hofpleinlijn, waar ook aan een groen dak wordt gewerkt. En ergens in de buurt van Heijplaat is nog zo'n park, en verspreid over de stad vind je er nog wel een paar. Maar ze zijn op een hand te tellen. Terwijl het grootste industrieterrein van Nederland, de Spaanse Polder, over honderden kilometers hete, platte, zwarte daken beschikt. Naast een verdwaald plukje gras in de berm, vind je er geen groen. Op die daken zouden we nog eens wat kunnen verbouwen: Westland, *eat your heart out!*

www.ophetdak.com

Tot wasdom komen aan de Maas

TEKST: EVA KRUIJS | BEELD: PETRA VAN DER VEER

Astrid Ramlal (53) kwam in 1981 op zestienjarige leeftijd vanuit Paramaribo naar Rotterdam. Het jonge, onbevengene meisje van toen heeft plaatsgemaakt voor een zelfstandige, levenslustige vrouw die ondanks de uitdagingen op haar pad haar onbevengene nooit kwijtraakte. “Dat is gewoon wie ik ben.”

Ramlal, die inmiddels HR-assistent bij Volker Stevin Materieel is, werd geboren in een Hindoestaans gezin als vierde van vijf kinderen. Van haar jeugd herinnert zij zich onder andere de strenge opvoeding die zij genoot en haar oudere broers die altijd een oogje in het zeil hielden. “Ik ga nog regelmatig terug naar Paramaribo, maar ik zou er niet meer kunnen aarden. Ik ben de mentaliteit ontgroeid.” Ramlal voelt zich zelfs geen Surinaamse, zo geïntegreerd is ze. “Voor mij geen Hindoestaanse feestjes. Ik ga liever naar een haringparty of ik dans de polonaise.”

Ramlal kan zich überhaupt niet voorstellen zich ooit nog ergens anders te vestigen dan in Rotterdam. “Dit is mijn thuis. Hier ben ik opgegroeid en heb ik me ontwikkeld tot de vrouw die ik vandaag de dag ben. Een zelfstandige vrouw, in staat om haar eigen keuzes te maken.”

Ramlal wandelt graag over de Kop van Zuid, de Erasmusbrug en het Vasteland. “Het water van de Maas heeft een rustgevend effect op me.” De havens zijn haar favoriete plek van de hele stad. “Het ruwe karakter van de havens van Rotterdam staat voor mij symbool voor vrijheid, mijn verworven vrijheid.”

Strijd

De vrijheid waar Ramlal het over heeft is haar niet aan komen waaien. Zij heeft hard moeten knokken voor het leven wat zij nu leidt. Het Rotterdamse motto ‘sterker door strijd’ is haar op het lijf geschreven. “Dat motto past me goed, ik ben dankbaar voor alles wat ik heb meegemaakt. Ja, ik ben gevallen, maar daardoor heb ik ook leren opstaan.”

‘Het ruwe karakter van de havens van Rotterdam staat voor mij symbool voor vrijheid, mijn verworven vrijheid’

Dat Ramlal ondanks de strijd haar onbevengene heeft weten te behouden, bevestigt haar dochter Shaliny: “Met mijn moeder kun je altijd lachen. Ze is spontaan en lekker gek.” Haar onbevengene wordt echter ook weleens als impulsief bestempeld door mensen die haar niet goed kennen. “Maar ik bedoel het altijd goed”, verzekert Ramlal. “Ik hou gewoon van gezelligheid en aanspraak. Of dat nu is op een netwerkborrel, in mijn buurtkroeg in Rotterdam Zuid of met een wijntje op het terras. Ik hou ervan om onder de mensen te zijn.”

Proef de stad!

TEKST: SANDER GRIP | BEELD: SANNE ROMEIJN

‘De 1629’ rijdt weer. Deze oude DUWAG-dubbelgeleden tram is met veel liefde omgebouwd om een tweede leven te leiden als rijdend restaurant. Zij rijdt vijf ritten in de week. Onder het genot van een viergangendiner rijden de gasten langs alle bezienswaardigheden van de stad. De RotterTram is een idee van Suzanne Knegt, voormalig marketingadviseur bij de RET.

“Ik heb elf jaar voor de RET gewerkt en zei altijd: onze skyline is de mooiste van Nederland, maar zij is nog mooier als er dan ook net een tram voorbijrijdt. Soms deden mensen daar lacherig over. Vier jaar geleden dacht ik dat ik maar eens moest laten zien wat ik bedoelde. En als ik een idee heb, dan mag het ook wel groots zijn. Een belevenis moest het worden, niet zomaar wat rondjes rijden. Al snel ontdekte ik dat er in de wereld een aantal tramrestaurants rondrijdt en dat was in mijn ogen ook wel iets voor Rotterdam. Als je iets wilt met oude trams, kom je uit bij de stichting RoMeO. Zij onderhouden historische trams voor de RET en rijden toeristische ritten met onder andere de monumentale tramlijn 10. Zij hadden een oude DUWAG staan, die tot 2004 in exploitatie heeft gereden en daarna heeft dienstgedaan als instructietram.

De RET zag ook potentie in mijn idee en wilde meewerken onder de voorwaarde dat alles wat niet oorspronkelijk in de tram hoort, modulair

zou worden gebouwd. Dat betekent, dat alles eenvoudig uit de tram kan worden gehaald zodat deze in zijn oorspronkelijke staat kan worden teruggebracht. Met deze eis werd mijn idee dus ook gelijk een mooi duurzaam idee waarin hergebruik centraal kwam te staan.”

Pittig

“Kennissen en vrienden met een eigen bedrijf heb ik uitgehoord, omdat ik geen idee had wat er komt kijken bij het starten van een eigen bedrijf. Zo kreeg ik langzaam gevoel voor wat ik moest doen om van mijn idee werkelijkheid te maken. Wat wel mooi was: iedereen moedigde mij aan omdat het plan ze aansprak.

Toen het businessplan er eenmaal lag, stemde de RET ermee in om de 1629 beschikbaar te stellen. Zij kunnen niet investeren, want RotterTram is een commercieel bedrijf, maar zij moesten uiteraard wel meewerken. De tram is immers eigendom van de vervoerder en het railnet waarover wij rijden is

ook van hen.

Met deze toezegging was voor mij het moment aangebroken mijn baan op te zeggen. Dat vond ik wel spannend, maar ik geloofde echt in 'mijn trammetje'.

Om van wild plan tot rijdend restaurant te komen, zijn er bergen verzet. Ik heb het beginkapitaal via crowdfunding binnengekregen. Het is waanzinnig om te merken dat zoveel mensen je steunen als je een droom hebt. Vervolgens waren de partijen die ik benaderde om te helpen bouwen ook allemaal enthousiast. Voor hen was het ook een sprong in het diepe."

Viergangendiner

"Inmiddels is het zover. De oude tram is nu een modern rijdend restaurant met 42 plaatsen en een complete keuken in het midden. Alle hoogtepunten van de stad komen voorbij terwijl je kunt genieten van een viergangendiner met bijpassend drankarrangement. Ad Jansen van GasteRhoon staat in de keuken. Ad is een geweldige kok die ook nog eens veel verstand heeft van ondernemen. In de eerste gesprekken hadden we direct een klik. Af en toe is hij wel breekijzer geweest. Dan zat ik ergens als 'meisje van 32 met een wild idee zonder ondernemerservaring'. Met Ad had ik de ervaring naast mij van zes horecazaken."

Controlekamer

"Nu we rijden ben ik zo ongelofelijk trots. Het heeft veel spanning en stress opgeleverd. We zijn tot vlak voordat we gingen rijden druk bezig geweest om de tram af te krijgen. Dan sta je niet stil bij het werk dat je met elkaar verzet. Maar als ik terugkijk wat er is gebeurd, dan denk ik wel: wat vet! En direct daarna komt de gedachte: als ik het allemaal van tevoren had geweten, was ik er nooit aan begonnen..."

Maar goed, we rijden. Vijf avonden in de week. De tram vertrekt vanaf de remise aan de Kootsekade waar ook RoMeO haar standplaats heeft. We komen 'in dienst' zoals elke andere tram die door de stad rijdt en we staan altijd in contact met de controlekamer. Zij hebben het ook voor het zeggen. Als de centrale verkeersleiding zegt dat er omleidingen zijn, dan rijden wij daar gewoon in mee. Wij rijden langzamer dan gemiddeld, maar we stoppen niet. Als het moet, kunnen we de reguliere trams via een passeerspoor voor laten gaan. Maar de kunst is achter de gewone dienstregeling aan te blijven rijden. Dan verstoren we de boel niet in de ruim 2,5 uur dat we rijden van de Spido naar de Kuip en via de Erasmusbrug, Delfshaven en de Markthal weer terug naar het beginpunt.

We zitten de eerste drie maanden al nagenoeg vol. Ik hoop dat we vast onderdeel van het straatbeeld worden. Dat iedereen de RotterTram kent en dat je een keer 'op de tram' moet hebben gegeten. Dat de RotterTram echt bij de skyline van de stad gaat horen." ■

★ alles begint met een idee.

carezza★

Wij zijn hét Rotterdamse bureau voor concept, creatie en campagne. Van een goed idee maken we iets moois, en dit gebruiken we in uw campagne. Dit doen wij onder andere voor RotterTram. Kijk voor meer informatie en voorbeelden op carezza.nl of bel **010 820 85 40**. Of kom langs in het Groot Handelsgebouw: **Stationsplein 45**.

‘Leuker dan dit ga je ze niet krijgen’

TEKST: KARIN KOOLEN | BEELD: ERIC FECKEN

Op 9 juni 2018 stond het Schouwburgplein in het teken van de klassieke muziek. Het Rotterdams Philharmonisch Orkest vierde namelijk haar (exact!) 100-jarig bestaan met een gratis festival: het Eeuwfeest. Vaste bezoekers en nieuwsgierige passanten lieten zich een middag en avond meevoeren door livemuziek. De grote finale: terwijl het orkest in de grote zaal haar laatste thuisoptreden onder leiding van Yannick Nézet-Séguin speelde, konden de mensen buiten op een levensgroot scherm meegenieten.

Een zonovergoten zaterdagmiddag in Rotterdam. Het is bijna drie uur. Het Schouwburgplein is deels afgesloten met hekwerk en voor de vier hoek-ingen hebben zich inmiddels groepjes mensen verzameld om naar binnen te gaan. Aan de zijde van De Doelen staan Jan (79) en Geertruida (80) uit Nieuwerkerk. Al jaren zijn ze fervent bezoekers van het orkest; na Jans pensioen schafte het echtpaar twee abonnementen aan. Vandaag zullen zij echter niet in de zaal maar buiten op een klap-

stoeltje plaatsnemen. “Dit is heel bijzonder”, zegt Geertruida, “en weer eens wat anders toch?” Ze zouden graag verder kletsen maar het hek gaat open. Het tweetal loopt met versnelde pas naar voren en neemt het middelste tafeltje voor het podium in. Een moment later heeft Geertruida twee van huis meegebrachte glazen gevuld met wijn. Jan vult het schaalje met chips. Laat de muziek nu maar komen.

Rotterdamser

Met het Eeuwfeest zet het Rotterdams Philharmonisch Orkest een kroon op de jubileumactiviteiten die het hele jaar door plaatsvinden. Vandaag is het exact honderd jaar geleden dat het orkest is opgericht. Niet door een welgestelde notabele Rotterdammer, benadrukt directeur Olaf Kroon in zijn openingspeech, zoals dat destijds vaak het geval was, maar door de Rotterdamse musici van toen die vonden dat de stad een eigen orkest verdiende. “Zij maakten samen een droom waar - in, met en voor Rotterdam. Rotterdamser kan eigenlijk niet.” Het jubileum moest groots en met zoveel mogelijk mensen gevierd worden, stelt hij: “Zowel in de zaal als buiten op het plein.”

Het past bij de huidige missie van het orkest: een nieuw publiek de zaal in krijgen door hen kennis te laten maken, en te beroeren, met de symfonische muziek. Aan de tafeltjes bij het podium hebben vooral vaste bezoekers zoals Jan en Geertruida hun plek ingenomen. Achterin treffen we een ander publiek: een stelletje ligt languit in het kunstgras; de jonge vrouw heeft haar hoofd neergevlid op de borst van een jonge man. Ze komen uit Colombia, vertelt Juan als we hen aanspreken. Hij studeerde Scheikunde aan de TU Delft en begint binnenkort met zijn promotieonderzoek. Zijn verloofde heeft zich onlangs bij hem gevoegd en het tweetal woont in Rotterdam-West. Beiden zijn muziekiefhebbers, van salsa tot klassiek. Toch zijn ze nooit eerder naar een concert van het Rotterdams Philharmonisch geweest. “Het kwam er niet van”, stelt Juan terwijl hij zijn schouders in een ietwat verontschuldigend gebaar ophaalt. “Tot vandaag.

Dit is toch waanzinnig!” Hij kijkt om zich heen. Jonge kinderen rennen in het rond en spelen met de spinners die de organisatie uitdeelt terwijl hun ouders zich tegoed doen aan een wijntje. Onderwijl zet de *Young Trombone Collective* de eerste noten in.

Flabbergasted

We spreken Martin Baai, slagwerker in het orkest. Hij was er vanmorgen al om kwart over negen, vertelt hij, als we een rustig plekje hebben gevonden waar we elkaar goed kunnen verstaan. Hij heeft dan ook een drukke taak: hij werkte mee aan het ontwikkelen van het festival, was nauw betrokken bij de voorbereiding en moet er vandaag voor zorgen dat alles op rolletjes loopt. “Het was een bruisende aanloop”, vertelt hij enthousiast, “vol positieve energie. We zijn natuurlijk niet gewend om een event te organiseren. Het was een kwestie van niet lullen maar poetsen!” Hij lacht: “Ik ben nu al zo trots!”

Tot voor kort combineerde Baai zijn werk voor het orkest met een aanstelling in het circusorkest van Joop van den Ende. “Daar leerde ik groot te denken, denken vanuit een publiek. Dat pas ik hier ook toe.” Als slagwerker in het orkest ben je een groot deel van de tijd aan het wachten op je beurt, stelt Baai. “Ik dacht onderwijl na over hoe we dingen deden en over verbeterpunten.”

Binnenkort stopt Baai als slagwerker in het orkest. “Om me volledig op andere taken te richten. Vanuit de innovatieafdeling denk ik mee over het vormgeven en verbeteren van producties. Ik heb me

daarnaast altijd ingezet voor de educatieafdeling, ik geef workshops en trainingen. Het is wonderlijk om samen de kracht van muziek te kunnen ervaren!”

Buiten is *Slagwerkgroep EMM* inmiddels begonnen met spelen. “Dit is een vreselijk leuke dag”, zegt Baai, genietend van het ritme dat op het podium gespeeld wordt. “Leuker dan dit ga je ze niet krijgen!”

Een gratis concert voor alle Rotterdammers, sprak vanaf moment één tot zijn verbeelding. “Tot ik naar het conservatorium ging had ik nog nooit een symfonieorkest zien spelen - bij ons thuis stond altijd Radio Rijnmond aan. Ik heb zelf ook die reis gemaakt. Klassieke muziek stond ver van me af en ik ben het gaan leren waarderen.”

Hoe kan het orkest volgens Baai meer bezoekers naar de zaal trekken? Hij schudt even zijn hoofd. “Dat is niet mijn doel. Het uitgangspunt is dat wij trots zijn op wie we zijn en dat we zoveel mogelijk mensen op een positieve manier kennis willen laten maken met wat wij doen. Laat het een soort bucketlist-ding worden; net zoals je De Nachtwacht gezien ‘moet’ hebben, moet je dit ook een keer hebben meegemaakt. Gewoon omdat het bijzonder is, omdat het iets met je doet. We hebben eerder geprobeerd de muziek of de productie ‘op te leuken’, door er een verhaal doorheen te vertellen bijvoorbeeld, maar dat werkt niet. Dan doe je er zoetstof bij. Nu geloven we dat je mensen op een leuke manier binnen moet halen; met een workshop, ik noem maar wat. En als ze dan binnen zijn, laat je ze kennismaken met het orkest dat

speelt op het hoogst denkbare niveau. Ongezoet, een ijskoud bad. Die mensen komen *flabbergasted* de zaal uit! Het doel is niet dat ze meteen een abonnement aanschaffen, maar dat ze naar buiten lopen en denken: ‘wauw, wat ben ik blij dat ik dit heb meegemaakt.’”

Baai moet weer verder: over een kwartier begint zijn workshop bodypercussie.

Amuse

Niet alleen het honderdjarig jubileum maakt vandaag bijzonder: chef-dirigent Yannick Nézet-Séguin neemt dit jaar afscheid van het orkest. Na ons orkest tien jaar geleid te hebben, geeft hij het stokje over aan Lahav Shani. Vandaag is het laatste thuisconcert; hierna zullen de muzikanten nog een tour door Europa maken.

Het terrein loopt inmiddels voller. Mensen die een hapje zijn wezen eten komen terug om op tijd een plekje te bemachtigen voor het jubileumconcert. Passanten zijn nieuwsgierig komen kijken met een ijsje van Capri in de hand en gaan niet meer weg. De amuse van vandaag wordt verzorgd door het Rotterdams Philharmonisch Banda, een compacte versie van het orkest. Ineens begrijpen we wat Baai bedoelt: muziek spreekt voor zichzelf. Als de violiste en trompettist een intieme versie van *Emmanuel*, van de Franse componist Michel Colombier, inzetten, luistert iedereen ademloos. Een daverend applaus volgt. Mooie muziek raakt ons allemaal.

Daarna blijft het podium leeg. Het scherm zal vanaf dit moment zijn dienst moeten bewijzen. Iets na

achten verschijnt er een korte documentaire over de geschiedenis van het orkest. Het orkest dat in de Tweede Wereldoorlog doorspeelde, maar wel haar Joodse muzikanten verloor. Dat vocht voor een eigen plek en zich uiteindelijk een weg naar de wereldtop speelde. Het is bijzonder om De Doelen op beeld te zien verrijzen; wie voor zich kijkt ziet het iconische gebouw in levenden lijve omringd door nieuwe architectuur als het Marriot en Calypso. Er vliegt een helikopter over, krasende meeuwen, uit een passerende auto klinkt een zware bass; de stad laat van zich horen en vermengt zich organisch met de eerste piano-klanken op het Schouwburgplein.

Het concert is begonnen. De *grande finale*. Musici lopen één voor één op terwijl er al muziek speelt, een groot taboe in ‘orkestland’, vertelde Baai eerder, maar de organisatie besloot hiertoe om de groei te symboliseren. De muziek zwelt verder aan naarmate de stoelen op het podium worden gevuld.

Een gezelschap van zes vrienden uit Limburg, dat eerder vandaag nog aangaf te zullen vertrekken, heeft zich inmiddels op het gras genesteld met vers getapte biertjes.

Na ieder slot volgt er een daverend applaus, niet alleen in de zaal maar ook op het plein. “Is het afgelopen?”, vraagt een vrouw zich af als mezzosopraan Joyce DiDonato na haar eerste solo warm afscheid neemt van de dirigent.

Na de pauze krijgt Yannick de cultuurpenning uitgereikt door burgemeester Aboutaleb. Dankbaar en emotioneel neemt de dirigent het speldje in

ontvangst, waarna hij weer doorspeelt met een ongekende professionaliteit.

Nog meer mensen zijn komen kijken, het publiek wordt alsmat diverser. Jongeren die uit de bioscoop komen, mannen (vermoedelijk) onderweg naar de Pauluskerk en moeders met kinderen luisteren naar de muzikanten.

De laatste noten zijn ingezet. Nu klinkt het applaus anders; langer, het zwelt aan, mensen in de zaal gaan staan. De eerste mensen op het festivalterrein wandelen alweer richting het centraal station, een enkeling is ook gaan staan. Op het scherm zien we Yannick met tranen in zijn ogen de bloemen in ontvangst nemen. Het zit erop. Het einde van een tijdperk, het einde van een geweldige dag. Maar het orkest is nog lang niet uitgespeeld. ■

‘Klassieke muziek stond ver van me af en ik ben het gaan leren waarderen’

‘You have Trump Towers, we have Lee Towers!’

TEKST: SIMONE DIJKMAN LEEUWENKAMP | BEELD: LENNAERT RUINEN

Echt waar. De twee Lee Towers zijn ‘in wording’ aan het Marconiplein in Rotterdam. Lee is er maar wat trots op! Nog dit jaar kunnen de eerste bewoners hun intrek nemen in een van de 860 huurwoningen met een fantastisch uitzicht over de skyline en de Merwe-Vierhavens van Rotterdam.

De torens stonden er al. Het waren kantoren en ze worden nu verbouwd tot woningen, penthouses, een hotel, winkels en een openbaar restaurant op de 22^e verdieping met ramen van maar liefst zes meter hoog. Een duurzame transformatie van formaat. “We gooien echt bijna niks weg. Serieus, zelfs de kozijnen gebruiken we opnieuw”, aldus Bram van Ekeren, uitvoerend architect van architectenbureau Diederendirrix. De ramen worden wel vervangen. Er komen verticaal schuivende ramen in, zodat je een glazen balustrade hebt als ze open zijn. Ook in de nieuwe, enorme luifel die de torens gaat verbinden, komen spectaculaire schuifpuien. “Daarmee kun je in één keer je winkel met een enorm terras verbinden.”

Door de duurzame aanpak gaat de verbouwing razendsnel: er zijn geen langdurige vergravingstrajecten en bestaand materiaal kan

worden hergebruikt. Alles bij elkaar gaat het om tachtigduizend vierkante meter. Daarmee is de herontwikkeling van de torens het grootste transformatieproject van Nederland.

“Ik hou echt van transformatieprojecten”, stelt Van Ekeren. “En zeker als je met relatief weinig inspanning zulke grootse resultaten neer kunt zetten als hier, op zo’n prominente plek. Bij bestaande gebouwen kom je vaak echte cadeaus tegen in de vorm van extreem hoge plafonds, afwijkende formaten en bijzondere structuren. Het is vaak ook de kunst om vakwerk van je voorganger opnieuw te laten schitteren. De pui van deze torens zijn om de zes verdiepingen zes centimeter breder en de penanten zes centimeter smaller. Zo lijken de torens kaarsrecht als je naar boven kijkt. Prachtig ontworpen.”

Als de torens ooit weer een andere bestemming moeten krijgen, is dat ook zo gedaan. “We hebben met oog op de toekomst ontworpen. De wandjes zijn makkelijk weg te halen en opnieuw te gebruiken. Misschien komt dat prachtige, originele betonnen waaierplafond dan nog eens tot zijn recht...”

‘Het is vaak ook de kunst om vakwerk van je voorganger opnieuw te laten schitteren’

Het momentum voor Michel Baars

TEKST: KARIN KOOLEN | BEELD: MARIEKE ODEKERKEN

Voor Michel Baars, oprichter en directeur van New Horizon Urban Mining, is het duidelijk: we hebben een circulair economisch systeem nodig willen we als land, als wereld, met elkaar kunnen voortbestaan. En dat systeem gaat veel verder dan het hergebruik van grondstoffen in de bouw, waar zijn bedrijf zich vanaf dag één op richtte. In Rotterdam werkt hij aan het ontmantelen van gebouwen voor Woonbron.

‘Het idee dat er dagelijks vrachtwagens vol afgeschreven bouwafval de stad uitrijden en er gelijktijdig met andere vrachtwagens nieuw materiaal binnenkomt, frustreert mij enorm’

Michel Baars legt zijn iPhone op tafel. “Deze kost in de winkel 1100 euro”, begint hij zijn uitleg. “Die prijs ligt zo hoog omdat de producent de grondstoffen in de telefoon als afgeschreven beschouwt - die waren in zijn bezit en dat is hij kwijt. Maar stel nou dat je een telefoon in bruikleen krijgt voor een bepaald bedrag per maand. Dan krijg je na verloop van tijd een nieuwe en kan de producent de grondstoffen, die almaar duurder worden, hergebruiken.”

Hij kan het niet zo mooi uitleggen als de bekende architect en visionair Thomas Rau, stelt Baars bescheiden: “Maar dat is het principe van circulaire economie; van bezit naar gebruik. Naar service. Op die manier hebben producenten baat bij hergebruik van grondstoffen en wordt gebruik voor de consument goedkoper.”

Oogsten

We ontmoeten Baars in café De Gouden Leeuw in IJsselmonde. Hier spraken we af om straks de foto te maken in de Krekenbuurt, waar Baars met zijn bedrijf New Horizon aan een nieuwbouwproject van Woonbron werkt. Hij was iets verlaat: opgehouden in Den Haag, verontschuldigt hij zich, waar hij in gesprek raakte over een mogelijk interessante opdracht inzake de herontwikkeling van het ministeriegebouw van Sociale Zaken.

Baars is geen sloper en evenmin is New Horizon een bouwbedrijf. “Wat we eigenlijk doen”, zegt hij terwijl hij de eerste hap van zijn broodje gezond neemt, “is bouw materiaal ‘oogsten’ uit afgeschreven gebouwen en die een tweede, derde, vierde leven geven. We ontmantelen bestaande bouw, zoals nu hier in de Sagenbuurt en de Krekenbuurt, om vrijwel alle grondstoffen en materialen opnieuw beschikbaar te stellen aan de bouw.” Het verklaart de tekst op het bord dat we eerder vandaag zagen hangen op het hek van het bouwterrein: ‘wij slopen niet, wij oogsten!’ Het is de missie van New Horizon om slopen straks geheel kosteloos te kunnen aanbieden.

Vrachtwagens vol

Achttien jaar bouwde Baars als directeur aan

Search, een ingenieursbureau met meerdere vestigingen in Nederland. Toen dit bedrijf werd verkocht aan een beursgenoteerde onderneming, voelde hij zich er niet langer thuis en stapte op. Maar niets doen is niet aan de ondernemer besteed: “Ik geniet van mensen en reuring om me heen, de dynamiek van het werken.”

Bij Search was Baars ook al bezig met hergebruik van grondstoffen. “Ik haat verspilling. Ik raak dan ook enorm gefrustreerd van het idee dat er dagelijks vrachtwagens vol afgeschreven bouwafval de stad uitrijden en er gelijktijdig met andere vrachtwagens nieuw materiaal binnenkomt. Dat wilde ik veranderen.” In de rol als adviseur behaalde hij echter niet de impact die hij zocht. “Dus toen ik op de zoveelste dag op rij zat te vissen, en overigens niets ving, dacht ik: dit is de tijd om het bedrijf op te starten.”

Zo werd New Horizon geboren: een nieuwe horizon, voor Baars, maar ook voor al dat afgedankte bouw materiaal dat hij een nieuw leven schenkt. Beton, systeemplafondplaten, hout, staal, brandslangen, kabels... “Ik ben nu zélf eigenaar van grondstoffen. Daardoor heb ik veel meer regie en de mogelijkheid iets wezenlijks bij te dragen.”

Belierend vingertje

Zijn bedrijf - een netwerkorganisatie - timmert goed aan de weg: sinds de oprichting in 2015 werden er al meer dan zeshonderd woningen en meer dan honderdduizend vierkante meter kantoor ontmanteld; er zijn samenwerkingen aangegaan met groothandels en producenten en de ambities zijn torenhoog. Maar de vraag die rijst: hoe nieuw is het concept? Niet alleen slopen, maar ook sloopbedrijven zijn immers van alle tijden...

Het concept is ook niet nieuw, stelt Baars als antwoord op die vraag, maar wel ‘vergeten.’ Zijn ouders hadden een bioscoopbedrijf. “Als kleine jongen ging ik met mijn vader mee naar een lokaal sloopbedrijf - hij zou een bestaand theater gaan verbouwen - om te zien wat hij kon kopen. Dat was destijds normaal en veel goedkoper.”

Dat is nu anders, stelt hij. “Het is een moeilijke markt, zeker de consumentenmarkt. Consumenten kiezen liever voor het gemak van een bouwmarkt

waar ze alles in één keer kopen, waardoor prijzen dalen... Aanbestedingen aan de sloopkant leiden daarnaast tot problemen: veel sloopbedrijven moeten met de prijs zakken, terwijl arbeid duurder wordt. Het uitsorteren van materialen is simpelweg duurder dan het als afval afvoeren!”

New Horizon brengt die kosten terug. Vanuit het principe van *business to business* kun je dit proces namelijk wél rendabel maken, concludeerde de directeur. “Ik ben een businessmodel gaan ontwikkelen. Ik werk samen met grote bedrijven, het kost iets meer tijd om ze in de juiste stand te krijgen, maar de impact is natuurlijk direct veel groter.”

Hij zwijgt even. Een glimlach verschijnt op zijn gezicht als een herinnering bovendrijft. Baars studeerde milieubeleid. “Mijn vader zei toen: ‘je gaat dus ondernemers pesten?’ Dat was destijds ook wel een beetje de tendens van het vak; vergunningen uitschrijven, handhaven, een belerend vingertje... Maar ik vond en vind juist dat ondernemerschap en werken aan het milieu samen kunnen gaan - wat zeg ik, móeten gaan! En juist de grote spelers kunnen het verschil maken.”

Excusactie

Het momentum is daar, stelt Baars. “We weten allemaal dat grondstoffen schaarser en duurder worden. We hebben met elkaar milieudoelstellingen geformuleerd vanuit het besef dat het echt anders moet, dat we een ander economisch systeem nodig hebben om vooruit te kunnen.”

Hij haast zich te zeggen dat circulaire economie geen hype is: “Het is een noodzaak en we moeten het als een businessmodel aanvliegen.”

Bouwbedrijven zijn op dit moment niet in staat om de vraag naar woningen in te vullen, ziet hij de realiteit onder ogen: “Arbeidskosten en grondstofkosten stijgen snel en dat maakt dat sociale woningen vaak niet meer onder de vastgestelde bouwprijs kunnen worden gerealiseerd. Dat brengt woningcorporaties weer in de problemen, want die hebben wel nieuwe woningen nodig, al is het alleen maar om afgeschreven woningen te vervangen.”

‘We werken samen met uitzendbureaus en het Leger des Heils om de arbeid in beweging te krijgen’

Het voordeel van een circulaire economie om tot klimaatdoelstellingen te komen, is dat het geen gesubsidieerde ‘excusactie’ is, maar een fundamentele verandering in hoe we met elkaar leven en naar dingen kijken: “En in de dichtbewoonde delen van het land kunnen we impact maken. De gemeente moet daar radicale stappen in zetten.” Hij trekt het vergelijk met de Deltawerken. “Toen vonden we consensus in de samenleving die de politiek oversteeg. We hadden namelijk een gezamenlijk belang: droge voeten. Een circulaire economie is eigenlijk onze nieuwe Deltawerken.”

Het is Baars’ ambitie om te bewijzen dat circulair beter is. “Er is zoveel meer dat circulair moet worden naast de bouw...”

Volume

Waar staat Rotterdam in dit hele verhaal, volgens de ambitieuze directeur? Baars haalt zijn servet langs zijn mond en leunt achterover. “Hier wordt gebouwd”, begint hij. “Een stad van bouwers, van doeners. Bovendien de eerste Cirkelstad van Nederland. Kijk eens naar BlueCity, in het oude Tropicana. Hier werken zo’n vijftig bedrijven vanuit de circulaire gedachte; ze stemmen hun businessplannen, grondstoffen en reststromen op elkaar af en werken aan de stad van de toekomst. Wij hebben hier in de eerste fase de basiselektra geïnstalleerd.”

Voor een bedrijf als New Horizon is voorspelbaar volume heel belangrijk. Wat Baars daarmee

bedoelt? “Er moet veel gesloopt worden, want daar ligt mijn oogst. Dat is het potentieel om materiaal terug te leveren.” En als er één stad is die sloopt en ontwikkelt...

“Als ik twee woningen per maand sloop, krijg ik de industrie niet mee. In Geertruidenberg, waar ik vandaan kom, krijg je vooralsnog geen Cirkelstad. Hier in Rotterdam praten we daarentegen over grote ontwikkelingen, het is voor ons een rijkelijk gevuld magazijn vol bruikbare grondstoffen.”

Gips

Naast dat er in Rotterdam veel nieuwbouw verrijst, wordt er ook fanatiek gerenoveerd. “Dat is de grootste markt”, stelt Baars enthousiast. “En de interessantste; er zijn namelijk minder regels. Voor nieuwbouw heb je een bouwbesluit nodig. Om je een voorbeeld te geven: de deur moet elk jaar een stukje hoger. Dat betekent dat alle deuren die ik nu bij Woonbron uit de ontmantelde panden haal, niet bruikbaar zijn voor nieuwbouw. Maar wél voor renovatie. Daarnaast, gesproken over voorspelbaar volume: als er iets voorspelbaar is, is het onderhoud en beheer. Ook in tijden van crisis.”

Het voordeel van nieuwbouw is dat je een iconisch project neer kan zetten waarmee je het verhaal kunt vertellen en naam kunt maken, stelt Baars. “Zoals het circulaire paviljoen van ABN AMRO; Cirl in Amsterdam. Daarmee zorg je voor toekomstige projecten waar circulariteit uit voort kan komen. Maar we willen ook zoveel mogelijk geupcycled materialen kwijt kunnen.” Hij legt

het uit in een mooie volzin: “Hoe meer vraag naar hergebruikt materiaal wij immers creëren, hoe meer waarde we aan die producten kunnen toekennen, hoe goedkoper ik die ontmanteling voor de opdrachtgever kan maken, hoe meer ik concurreer met de lineaire economie en hoe groter de stroom grondstof die ik de goede kant op kan buigen. Dat mechanisme wil ik tot stand brengen.” Bij voorkeur wil hij dan ook niet alleen leveren, maar ook donorgebouwen aangeboden krijgen: “Zo houd ik de kringloop in stand.”

Werkgelegenheid

Los van een beter milieu, hoe profiteert de Rotterdammer van al dit moois? “In een circulaire economie is inclusiviteit heel belangrijk”, zegt Baars. “Met het werk dat we nu doen voor Woonbron, hoop ik de werkloosheid in de stad ook een beetje omlaag te brengen.” Het proces vraagt namelijk om arbeid, licht hij toe: “Er moet voorzichtiger en nauwkeuriger ontmanteld worden, hout moet opgespaard worden, er moet voor speciaal vervoer gezorgd worden... Daar probeer ik invloed op uit te oefenen.”

De serveerster verschijnt aan tafel met de vraag of we nog wat willen drinken. Baars bestelt een kop thee, vervolgt dan: “We werken samen met het Leger des Heils en met specifieke uitzendbureaus om die arbeid in beweging te krijgen. Denk bijvoorbeeld aan mensen die door het Leger des Heils worden geholpen om weer terug te keren in het arbeidsproces - wij kunnen hen goed gebruiken bij de oogst van materialen in gebouwen.” Binnenkort gaat New Horizon de consumentenmarkt op met het concept Up-store: materialen uit sloopwerken die niet *business to business* ingezet kunnen worden, worden verwerkt tot consumentenproducten en vervolgens in Up-stores aan particulieren aangeboden. Nog deze zomer zullen er meerdere winkels geopend worden, waaronder in Rotterdam. Baars: “Dat zal qua milieu-impact in absolute getallen nooit heel groot worden, schat ik, maar Up-store is wel weer heel belangrijk in het realiseren van een inclusieve economie als we de inzet vragen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt!”

Baars blijkt groot te denken. Hij buigt zich naar voren - het gesprek is overduidelijk op het punt beland dat hem het meest aan het hart gaat. “Als je dit helemaal doorvoert, zou je kunnen stellen dat woningcorporaties makkelijker huur kunnen innen naarmate werkloosheid omlaag gaat. Daarnaast zouden huurprijzen kunnen zakken.” Dat laatste klinkt, geeft hij toe, inderdaad dubbel: “Grondstoffen worden immers steeds duurder, evenals het proces van verwerking van bouw materiaal volgens mijn systeem. Maar

door het hergebruik ervan, ontstaat een hogere restwaarde waarmee het gebruik goedkoper wordt. Daar profiteert uiteindelijk iedereen van.”

Dus door van bezit naar gebruik te gaan, vergroot je het besteedbaar inkomen in een regio? “Juist! In de bouw, maar het geldt ook voor auto’s, telefoons... Als bezit er niet meer toe doet, is daaraan geen status meer te ontlenen. Dat zal naar mijn idee een hoop maatschappelijke problemen oplossen.”

Belang

Delen andere partijen zijn circulaire wens al? Baars zucht even. Nog niet allemaal. “Ik kan me wel verzetten tegen organisaties die de ambitie nog niet hebben, dat deed ik voorheen ook, maar zij hebben wél een financieel belang. Ik kan ze ook verleiden met een beter aanbod.”

Met Woonbron, voor wie dit jaar vierhonderd woningen op de slooplijst staan, heeft de ondernemer een goede partner in handen. “De frustratie van woningbouwcorporaties is de doorlopende druk en ongecontroleerde kostenpost van te moeten slopen; zij willen dit zo snel, efficiënt en goedkoop mogelijk. Die sloop nemen wij uit handen, in ruil voor de grondstoffen. Resultaat is voor hun hetzelfde, wij krijgen grondstoffen, brengen innovatie tot stand en maken de wereld een stukje beter.”

Televisie

Hoe duurzaam leeft Baars zelf? Hij lacht even: “Ik houd van auto’s. Ik rijd een Audi, dat heeft pas eind dit jaar een elektrisch model. Ik heb die al besteld zonder hem gezien te hebben. Ik koop er dus geen Prius voor maar roep wel al een paar jaar bij de dealer dat er eens een elektrisch model op de markt moet komen. Geen idee of mijn jarenlange klagezang heeft bijgedragen - ik hoop het.”

Natuurlijk heeft hij thuis al lang en breed zonnepanelen, LED-verlichting en energiezuinige apparatuur. “Binnenkort gaan we ons dak volledig vervangen en dan komen er nieuwe panelen over een nog groter oppervlak. Dan zullen we bijna onze volledige energievraag kunnen opwekken.”

Hij moet toegeven: toen de tv laatst stuk ging zag hij tot zijn opluchting dat het iets voor tieners was: “Kon ik gelijk een nieuwe bestellen die de volgende dag in huis was. Dat zou mijn oma niet gehoord moeten hebben... Ik realiseerde me dat pas later, dat ook ik dus door de snelheid van het nemen van besluiten gewoon ‘verspil’. Dat overkomt ons nog te veel. Iedereen heeft een hekel aan verspilling, maar we hebben het denk ik vaak helemaal niet zo in de gaten. Daar gaat verandering in komen, dat weet ik zeker. Wat ik al zei: het is nu echt het momentum.” ■

Arno Brans, chef constructiewerkplaats Stadsbeheer Schone Stad Roteb Lease

‘Circulair denken werkt verslavend’

TEKST: SANDER GRIP | BEELD: JOOST VAN DER VLEUTEN

In zijn werk kwam Arno Brans het woordje circulair eind 2017 voor het eerst tegen. Stadsbeheer Schone Stad schreef een aanbesteding uit voor het vervangen van ondergrondse afvalcontainers. Drie varianten kwamen uit de bus, maar in geen van die drie kon hij zich vinden. “In alle opties bleef er minder werk over voor de constructiewerkplaats. Dat vond ik niet goed, dus we bedachten een eigen variant. Wat als bestaande containers een tweede leven kunnen krijgen?” De directie was direct enthousiast over ons plan. Brans en zijn mannen kregen groen licht. Loods 29 van Roteb Lease aan het Kleinpolderplein is inmiddels omgedoopt tot ‘Circulair Loods’. Hier wordt tachtig procent van elke afgeschreven afvalcontainer opgeknapt en hergebruikt. “We geven deze containers een tweede leven waardoor zij geen tien maar twintig jaar meegaan. Dit is veel goedkoper dan verouderde containers vervangen door nieuwe, het is beter voor het milieu én we hebben ervoor gezorgd dat medewerkers aan het werk kunnen blijven.”

Brans straalt als hij, gezeten op een door zijn medewerkers ontworpen stoel, tussen de opgeknapte containers zit. “Ik ben trots op wat we hebben bereikt in nog geen half jaar. Voorheen werden duizend oude containers per jaar vervangen door nieuwe. Nu kunnen we steeds meer onderdelen hergebruiken en ook voor ander

materieel vinden we nieuwe bestemmingen. In totaal hergebruiken we zeventig procent van al het materieel dat binnenkomt in de werkplaats. En dat is zeventig procent meer dan een half jaar geleden.”

De werkplaats is getransformeerd van onderhouds- en revisiedienst tot uitvindingslaboratorium. “We zijn de uitdaging aangegaan circulair te worden en het is verslavend. We werken doortastend en zijn positief. We denken steeds verder. Van de oude huisjes van ondergrondse containers – het stuk dat boven de grond uitsteekt en waarin je je vuilniszak, papier of glas gooit – maken we stoelen. Oude trommels uit de containers verbouwen we tot plantenbakken. We maken basketbalbakken van rolcontainers. En we hebben plannen om de afgedankte zijplaten van ondergrondse containers tot tafels om te bouwen. Inmiddels zien we in alles een kans om iets nieuws te maken.”

En niet onbelangrijk: het slaat ook aan. De ‘containerstoel’ waarin Brans zit, is een ware hit: “We hebben een order gekregen om deze stoelen in elk gemeentepand te plaatsen. Van stadstoezicht tot het stadhuis zitten mensen straks in onze circulaire stoel. Dat is wel een juichmoment. Het geeft een kick als je veel kosten kunt besparen én iets maakt waar mensen enthousiast over zijn. Daar doen we het voor.”

‘We gebruiken nu al groene energie, maar vanaf 2020 nemen we alleen nog maar zonne- en windenergie af’

Het rode lampje van de RET

TEKST: MIA SPRUIT | BEELD: SALIH KILIC

Wie met het openbaar vervoer reist, is al aardig milieubewust bezig. Metro's en trams rijden elektrisch. Toch heeft de RET ambitieuze doelen als het om duurzaamheid gaat. In gesprek met Virgil Grot, senior adviseur Business Ontwikkeling en Duurzaamheid bij de RET, vliegen de milieutermen ons om de oren: klimaatneutraal vervoer, circulair bouwen en circulaire bedrijfsprocessen. Wat betekent dat allemaal? En belangrijker: waar ziet RET kansen en uitdagingen voor de toekomst?

“Het nemen van het openbaar vervoer is inderdaad al een maatschappelijk verantwoorde keuze”, bevestigt Grot. “Maar daar houdt het voor ons niet op. Naast een soepele en toegankelijke reis voor de reiziger, moeten we samen met gemeenten en partners ook zorgen dat het OV circulair wordt.”

Bonuspunten

De ambitie van de gemeente Rotterdam is dat in 2030 circulair de maatstaf is. Grot deelt deze ambitie maar is tegelijkertijd ook voorzichtig. Circulaire producten zijn namelijk producten die volledig uit hergebruikte materialen of hernieuwbare grondstoffen bestaan en waarbij ook al in het ontwerp rekening is gehouden met een nieuwe bestemming aan het einde van de levensduur. Grot: “De contracten voor onze bussen lopen in 2019 af. Uiteraard gaan we nu elektrische bussen aanschaffen en vragen we bijvoorbeeld wel naar de herkomst van materialen, maar volledig circulaire vervoersmiddelen kan de markt nog niet bieden. Leveranciers krijgen wel bonuspunten binnen de aanbesteding als ze daar iets in kunnen betekenen. We dagen de markt uit

om met duurzame oplossingen te komen.”

Het vervoer van de RET wordt klimaatneutraal. Nul uitstoot dus. De 250 nu nog dieselbussen van de RET worden de komende jaren gefaseerd ingewisseld voor elektrische. In 2030 rijdt de reiziger ‘schoon’, welk vervoermiddel hij ook kiest. Dat betekent ook dat alle energie die de RET gebruikt hernieuwbaar is, dus volledig uit natuurlijke bronnen afkomstig. Grot: “We gebruiken nu al groene energie, maar vanaf 2020 nemen we alleen nog maar zonne- en windenergie af.”

Rood lampje

“We zijn al een tijd lang bezig om ervaring op te doen met schoner vervoer, maar ook om de uitstoot nu al zoveel mogelijk te verminderen”, gaat Grot verder. “We hebben hybride bussen aangeschaft en doen nu een proef met waterstofbussen. Daarnaast hebben we de huidige bussen voorzien van een ingebouwd systeem waarop chauffeurs kunnen zien of ze zuinig rijden. Bij een groen lampje rijden ze zuinig, bij een rood lampje niet.”

Verder wil het vervoersbedrijf dit jaar gescheiden afvalbakken aanbieden op grote metrostations. Voordat het zover is, wil zij analyseren welk afval reizigers hebben. Bijvoorbeeld in de ochtend meer fruit en in de namiddag meer krantjes. “Na dit onderzoek weten we beter wat reizigers weggooien en kunnen we onze afvalstromen daarop afstemmen.”

Regenjassen

“Dit is allemaal zichtbaar voor de reiziger, maar er zit nog een hele wereld achter”, legt Grot uit. Het vervoersbedrijf heeft de ambitie om eveneens in

VIRGIL GROT

2030 het werk achter de schermen volledig circulair te laten verlopen. Dit gebeurt op vele plekken al. "We vangen bij de tramremise Beverwaard regenwater op, wassen daar de voertuigen mee en recyclen dat water daarna om nog een keer te gebruiken. We vergeten soms dat we door revisie van bijvoorbeeld motoren, wissels en andere mechanische onderdelen al jaren de levensduur van onze bedrijfsmiddelen verlengen. Dat is ook essentieel in de circulaire economie en dat doen we al sinds het begin van ons bestaan. De tramremise Beverwaard heeft nog meer circulaire systemen, zoals een slim verwarmingssysteem dat werkt op basis van temperatuurverschillen van de aarde, een zonneboiler voor warm water en bewegingsensoren in het lichtontwerp waardoor je efficiënter omgaat met energie."

Remenergie van metro's

Je noemt het maar en de RET is er al mee bezig. Zonnepanelen op daken van stations, groene daken, afvalscheiding op werkplaatsen en het inzamelen van bedrijfskleding en veiligheidsschoenen voor hergebruik. "Wat een reiziger waarschijnlijk ook niet weet is dat als een metro of tram remt, we die energie opslaan en weer hergebruiken middels terugvoedstations.

Dit doen we nu al, maar je zou hiermee je eigen bussen weer kunnen opladen", zegt Grot. Een plan is zelfs om deze 'opgevangen' energie te gebruiken voor een oplaadpunt op station Zuidplein, waar niet alleen elektrische bussen kunnen worden opgeladen, maar waarmee je ook bijvoorbeeld het zwembad en zelfs de Ahoy voorziet van energie. "Het zijn allemaal vergaande ideeën voor een slim energienetwerk, maar deze plannen maken we uiteraard niet alleen. Dit doen we in samenwerking met Stedin en de gemeente."

Circulair denken

De mogelijkheden zijn legio, maar alles kost uiteraard geld. "Dat is ook het spanningsveld waarmee we te maken hebben. We moeten realistisch blijven in wat er kan met beschikbare financiële middelen. Gelukkig zit duurzaamheid vaak ook in andere manieren van werken. Ons beleid is dat we zoveel mogelijk grip willen krijgen op onze invloed op het milieu. Nieuw voor ons is om na te denken over een duurzame bestemming voor de nieuwe bussen die instromen en de dieselmotoren die straks uitstromen. Dat is circulair denken: dat je al aan de voorkant nadenkt over zo min mogelijk verspilling in de toekomst." ■

Enkele duurzame wetenswaardigheden:

- De RET rijdt alle reizigerskilometers nu voor 84 procent elektrisch. In 2030 voor honderd procent.
- Op vier stations liggen ruim 1350 zonnepanelen. In 2030 worden dat er zo'n 5000 op de stations. Op garages en remises komen meer dan 10.000 panelen.
- RET heeft nu vier hybride bussen. In 2019 komen daar 55 elektrische bussen bij, in 2021 nog eens vijftig en voor 2030 zijn alle 250 bussen elektrisch.
- Remise Beverwaard gebruikt totaal geen gas.
- Regenwater wordt opgevangen in drie ondergrondse tanks van elk vijftien m³.
- 85 procent van het waswater op de Beverwaard remise wordt gerecycled.

Bewust zonder door te slaan

Terwijl ik deze column schrijf zit ik met mijn ietwat corpulente lijf aan een heerlijk ontbijt op een zonovergoten terras. Stokbroodje filet speciaal, croissantje aardbeien, jus d'orange en cappuccino. Dit alles nadat ik gisteren tijdens mijn vaste vrijdagse borrel in drie mooie cafés geruststellende hoeveelheden prachtige pilzen heb gedronken, om daarna bij Hung Kee een bord mihoen, kip peper/zout, satésaus en kroepoek naar binnen te werken.

Het was net als iedere vrijdag genieten en ik kijk altijd uit naar zowel de vrijdagavond als de zaterdagochtend, kan ik vertellen. Net als alle andere dagen hoort op die zaterdagochtend het krantje er wel bij.

Betutteling

Tussen alle verontrustende berichten over de wereldmachten, zie ik steeds meer aandacht voor gezondheid. Je hebt het artikel over de effecten van alcohol nog niet uit, of de volgende kop over de schadelijke effecten van te veel zout en suiker schreeuwt om aandacht. Hoewel de resultaten van het alcoholonderzoek waren overdreven, weten we inmiddels dat roken, te veel drinken en zout en suiker, je niet gezonder maakt.

Dat houdt onze gasten in de horeca bezig, en de overheid ook. Die laatste vertaalt dit in wet- en regelgeving die ook bij ons terecht komt: rookruimten die moeten verdwijnen, acrylamide - het spul dat friet, broodjes en pannenkoeken de bruine kleur geeft - dat omlaag moet en het zogenaamde Preventieakkoord, waarmee de overheid te veel eten, drinken en roken aan wil pakken.

Ik weet dat horecaondernemers hier niet altijd op zitten te wachten, maar is de gemiddelde burger deze betutteling niet ook af en toe helemaal beu? Allerlei heel kleine, extremistische clubs als *clean air* en STAP die in veel te rap tempo ons van alles proberen op te leggen en verbieden. Volgens mij moet je eerst draagvlak creëren als je effectief wilt zijn in het behalen van je doelen. Ik geloof echt wel dat er een keer een rookvrije generatie opstaat, maar dat lukt niet van vandaag op morgen.

Met alle horecaondernemers wil ik een deal maken. Ik zorg ervoor dat het standpunt van de KHN door iedereen wordt gehoord tijdens al die gesprekken over rookruimten, obesitas en alcoholconsumptie. Zo wordt er niet óver ons maar mét ons besloten én kunnen we inzetten op redelijke termijnen en uitvoerbare wetgeving voor onze leden. U zorgt er vervolgens voor dat in uw bedrijven nagedacht wordt over verantwoord gebruik van alcohol, zout en suiker

Met alle gezondheidsfreaks wil ik afspreken dat u iets minder extremistisch gedrag laat zien ten opzichte van uw vrienden en kennissen die er wat minder strak inzitten. Want genieten is volgens mij in de basis helemaal geen misdaad, toch?

En laat ik dan ook maar persoonlijk worden: ik wil met mijn supergedreven personal trainer Marichelle de Jong afspreken dat ik iets vaker kom dan de laatste tijd. Al zal het nooit zo vaak worden als zij wil en nodig vindt! Een simpele afspraak lijkt mij. Bewuster zijn over ons aller gezondheid zonder daarin door te slaan. Cheers!

ROBER WILLEMSSE
HORECAONDERNEMER,
VOORZITTER KONINKLIJKE
HORECA NEDERLAND

Kinderlijk enthousiast

TEKST: SANDER GRIP | BEELD: MARIEKE ODEKERKEN

Grappig en creatief noemt hij zichzelf. Al vindt hij het stom om dit van zichzelf te beweren: "Zet er dus ook maar 'onzeker' bij." Kenny Rubenis is de geestelijk vader van 'Dating for Geeks', de strip die elke werkdag in de Metro staat. Bereik: één miljoen mensen. Hij vindt zichzelf ook een doemdenker: "Ik zit al van kinds af aan binnen te tekenen. Geen elfjes en eenhoorns, wel duivels en orkanen. Als ik teken werkt isolatie het beste. Dan hoef ik niet steeds sociaal wenselijke antwoorden te geven terwijl ik wil doorwerken." Hij lacht: "Kenny is het liefst alleen. Mooie titel bij een verhaal over de tekenaar van een datingstrip."

Dat de strip alleen voor kinderen zou zijn, vindt Rubenis onzin. "Alsof je het over boeken hebt en dan zegt dat alle boeken kinderboeken zijn. Dat is ook niet waar." Een voordeel van zijn eigen werk: "Veel mensen die zeggen dat ze geen strips lezen, lezen wel de strookjes in de krant. En het is soms ook wel handig om een strip in een landelijk dagblad te hebben. Zo heb ik stripjes gemaakt over vrienden die jarig waren of een kindje kregen. Zij vinden het een eer en ik hoef niet iets te kopen

waar ze toch niet op zitten te wachten."

Zelf is hij ook een karakter: "Ik ben ook wel een *geek*, een nerd. Die mensen zijn kinderlijk enthousiast over iets wat zij leuk vinden en schamen zich daar niet voor." Hij lacht: "In de strip ben ik wel gevatter dan in het echte leven. Op papier heb ik meer tijd om na te denken over wat ik zeg."

Rubenis houdt van strakke deadlines. "Anders blijf ik rommelen in de strip en dat is het niet waard. Ik maak een krantenstrip, dat is supervluchtig. Mensen bekijken het tien seconden en dan moet de grap gemaakt zijn. Als je niet gewend bent strips te lezen, kom je niet verder dan de ballonnetjes. Daarom laat ik mijn stripjes kaal, dat is ook mijn signatuur: weinig achtergrond zodat je niet van de grap wordt afgeleid. Soms vind ik dat wel jammer, want ik kan beter, gedetailleerder, tekenen. Maar ik zie het als een kookboek. Als daar een foto in staat van een kom met een ei en een garde, ga je toch lezen dat je het ei moet kloppen. Een tekst houdt mensen vast, beeld maakt dat een onderwerp blijft hangen in je hoofd."

Marten Toonder, Martin Lodewijk, Robert van der Kroft. Hun namen zijn niet altijd even bekend, hun creaties des te meer. Iedereen kent Tom Poes, Agent 327 en Sjors en Sjimmie. Wat ook maar weinig mensen weten: veel beroemde Nederlandse tekenaars wonen en werken in de Maasstad. Rotterdam is de striphoofdstad van ons land.

Surfen op de blauwe golf van innovatie

TEKST: KAROLINA GRENCZYK | BEELD: CHRIS BONIS

Vroeger een speelparadijs voor de kleine waterratten onder ons; inmiddels alweer jaren een speelparadijs voor circulaire ondernemers die de wereld een stukje beter maken door ‘afval’ een nieuw leven te geven. Gers! ging in gesprek met algemeen directeur Sabine Biesheuvel: “We streven ernaar volledig *zero waste* te gaan.”

Bij het Rotterdams publiek staat het voormalige Tropicana jarenlang bekend als subtropisch zwemparadijs, sauna en discotheek. Oorspronkelijk is het in 1988 door Center Parcs opgetrokken als entertainment voor gezinnen, zodat ze de stad niet hoefden te verlaten in het weekend. “Heel veel mensen die naar bungalowparken gaan, zullen de bouw wel herkennen; je komt er dit soort waterparken veel tegen”, zegt Sabine Biesheuvel, algemeen directeur van BlueCity. Wat begon als een succes, zakte echter in. Omdat, zo stelt Biesheuvel, de formule op de langere termijn niet werkt zonder bungalows. “Tropicana is verkocht aan een Schotse bierbrouwer. Deze verkocht het op zijn beurt weer door aan vastgoedontwikkelaar Lips Capital Group die het gebouw wilde slopen om er woningen voor in de plaats te laten komen.” Lips stuitte echter op weerstand van omwonenden bij de herbestemming. Toen de vastgoedsector als gevolg van de crisis vervolgens implodeerde, moest er een nieuwe bestemming komen. Een reeks wilde plannen volgde. “We zagen plannen in het archief van het pand met goud bekleed als een soort tempel”, vertelt Biesheuvel lachend. Maar gelukkig trok restaurant Aloha er als eerste in en trok de locatie ook de aandacht van Siemen

Cox. “Toen hij er op een dag langs fietste, dacht hij: ‘Verrek, dat is één grote stadskas!’ en zo was het eerste zaadje van BlueCity geplant. Een dag later heeft hij de sleutel van het pand opgehaald.”

Vreemd concept

Siemen Cox richt *RotterZwam* op, een bedrijf dat koffiedik gebruikt om oesterzwammen op te kweken. Zijn concept - afval als grondstof gebruiken - spreekt andere ondernemers ook aan. Een impactinvesteerder, Wouter Veer, raakt geïntrigeerd en koopt het hele pand op, maar er is één voorwaarde: er moeten minimaal dertig ondernemers komen die een bijzondere vorm van ondernemen gaan uitproberen, die circulaire of blauwe economie nastreven. Biesheuvel legt uit hoe het werkt: “Elk stukje van wat wij doen proberen we circulair te maken. Zo gaat er niets verloren. Afval is een vreemd concept in de natuur; het bestaat niet. Maar de blauwe economie is niet alleen gericht op recyclen of upcyclen van producten. Het probeert vooral de ultieme waarde van grondstoffen te bewaren en zo efficiënt te gebruiken, meerdere keren. Dat creëert overvloed in plaats van schaarste. BlueCity richt zich op ondernemers die producten op een

duurzame manier maken. Tegelijkertijd zie je hoe belangrijk design is: een product moet mensen vooral aanspreken, omdat het een goed en mooi ontworpen product is dat voorziet in een behoefte.”

Biesheuvel is van oorsprong antropologe en wilde destijds de journalistiek in. Ze belandde echter in het bedrijfsleven en richtte zich op innovatieprocessen. Na drie jaar trok ze de conclusie dat duurzame verandering haar te langzaam ging: “De hiërarchische politiek binnen een bedrijf zaagt vaak aan de stoelpoten van haar eigen innovatie.” Ze vond dat dit anders kon en besloot het roer voor haarzelf radicaal om te gooien. Ze zegde haar fulltimebaan op en sloot zich aan bij de mannen van RotterZwam: “Maar ik had geen supergrote bankrekening, dus ik gaf mezelf een half jaar de tijd om het met BlueCity te proberen.” Inmiddels is ze, naast medeoprichter, al drie jaar lang een van de gezichten van BlueCity.

Restafval

Tijd voor een rondleiding! We beginnen in de voormalige balzaal van Tropicana, die nu een conferentieruimte is. Eén van de activiteiten van BlueCity is namelijk het organiseren van evenementen en de verhuur van ruimtes met als oogpunt Rotterdammers te informeren en andere ondernemers te enthousiasmeren voor de duurzame economie. Daarin staat alles in het teken van circulair. Biesheuvel neemt de bar als voorbeeld: “We proberen elk deel van het assortiment geleidelijk naar *zero waste* te brengen. We willen een zo laag mogelijke impact hebben en gebruiken zoveel mogelijk lokale en seizoensgebonden producten. We produceren zoveel mogelijk in het pand. We gebruiken geen petflessen maar water van de tap en siropen om

drankjes te maken. Verder hebben we bieren van bierbrouwer Vet&Lazy op de tap en zijn de tafels, van restafval uit de staalindustrie, gemaakt door meubelmaker OkkeHout, die ook in het pand gevestigd is."

We lopen naar het deel van Tropicana waar vroeger de disco was; hoge plafonds, een bar en kantoorruimtes. Originele elementen uit het zwembad zijn verweven met ruimtes die opgetrokken zijn uit bestaande materialen. "Negentig procent van wat je ziet is hergebruikt materiaal. De kozijnen komen uit een pand in Maastricht dat gesloopt zou worden en zijn demontabel, de tafels zijn gemaakt van meerpalen uit de Maas en de lampen komen uit Erasmus MC. Eén van onze principes is niet te veel energie steken in dingen anders maken dan ze zijn."

We gaan de trap op en komen in een langwerpige vergaderruimte met *cubicles* die uitkijkt op kantoren. De oude zijtes van de discotheek zijn hergebruikt in de vergaderhokjes. "Ze zijn wel opnieuw bekleed met banners uit de evenementen industrie en de lampen zijn gemaakt met oude parfumreclames." De lampen waar Biesheuvel naar wijst hebben een strak design en geven mooi, zacht licht. Stukjes reclameteksten schijnen inderdaad door het plastic heen.

Op deze verdieping zitten een paar innovatieve bedrijven bij elkaar, vervolgt Biesheuvel. "Zo heeft *BetterFutureFactory* een specialisme in kunststof recycling. Een van hun startups, *Refill*, begon door voor Lowlands een oplossing te zoeken voor de plastic bekertjes die tijdens het festival werden gebruikt en direct weggegooid. Ze zijn deze gaan shredderen en maakten er terplekke zelf 3D-inkt. Zo konden ze met 3D-printers mooie designvoorwerpen maken. Inmiddels maken ze de 3d-printinkt op industriële schaal, met onder andere het plastic dat afkomstig is uit dashboards van auto's en binnenkanten van koelkasten." Geometrische vaasjes van mat kunststof in grijs en wit sieren de wand. "Plastic laat zien hoe complex onze wereld is," voegt Biesheuvel toe. "Vanuit design oogpunt is het een heel efficiënt materiaal en het voorkomt voedselverspilling, maar aan de andere kant zijn we doorgeslagen in het extreem inefficiënte gebruik ervan. Waar we allemaal plastic omheen doen, wat we na één keer gebruiken weggooien, is gewoon bizar!"

Verleiden

Ook andere bedrijven hebben hier hun kantoor. "Toen plastic tasjes verboden werden, ontstond Beat the Bag. Dit franchisebedrijf, opgericht door VerdraaidGoed, maakt tassen van oude reclaimedoeken - een alternatief voor de standaard plastic tassen."

Hoewel BlueCity een perfect voorbeeld is van hoe een circulaire economie kan werken, willen ze

niet preken naar of oordelen over de consument. "Het is een uitdaging om producten te maken van reststromen, maar we willen het publiek vooral verleiden met mooi en goed design. En toch, gelet op de schaarste aan grondstoffen, is het natuurlijk ook onvermijdelijk dat we met zijn allen minder zouden willen." Want de voortdurende vraag naar nieuwe producten is het probleem, aldus de directrice.

We verplaatsen ons richting een hal, waar herenschoenen en verschillende soorten leer zijn uitgesteld, maar schijn bedriegt. "Fruit Leather is een voorbeeld van zo'n verleidelijk product", stelt Biesheuvel. "Zij maken schoenen van fruit dat wordt verscheept, maar voortijdig wordt afgekeurd in de Rotterdamse haven, zoals mango's. In plaats van recycelen wil BlueCity op de lange termijn bewegen naar iets nieuws, want als je recycle, blijf je de behoefte naar het originele product stimuleren. Een voorbeeld daarvan is het petflesje voor water, wat we eigenlijk helemaal niet nodig hebben in Nederland. Als we heel erg goed worden in dat recycelen na gebruik, en dat recycelen gaan opschalen, heb je op lange termijn een perverse prikkel in je systeem om het product in stand te houden." Met een nieuwe kijk en nieuwe manier van denken, willen de ondernemers van BlueCity mensen uitdagen om andere wegen te bewandelen.

Rok van bacterie

We lopen als laatste naar de productieruimtes en het lab, die zich in de koele, donkere kelder bevinden. In het laboratorium wordt geëxperimenteerd met 'bio based' producten. Dit zijn producten die gemaakt worden van levend materiaal. "We grow materials!" zegt Biesheuvel enthousiast. Uit het initiatief van RotterZwam is namelijk letterlijk iets nieuws ontsproten. Ze gebruiken nu een restproduct van de oesterzwammen om iets nieuws te produceren: "Mycelium, ofwel zwamflok, kun je in allerlei vormen laten groeien. Zo ontstaan er voorwerpen uit levend materiaal." Ze laat een organisch, wit lampje zien en iets wat op een stapeltje camemberts lijkt: het blijkt de basis voor lichtgewicht verpakkingsmateriaal dat na gebruik zo in de tuin thuis kan worden gebruikt voor je grond. Ook heeft BlueCity de opdracht gekregen om twee rokken te kweken van een restproduct van komboucha, een bacterie, die je ook in allerlei vormen kan laten groeien. Waaronder in die van een rok dus. 'Super fast fashion' noemt Biesheuvel dat. "Stel je voor, je hebt een week een rok aan en gooit die zo op een composthoop!" Mooi initiatief, want de kledingindustrie is een van de meest vervuilende industrieën op aarde.

Uiteraard heeft BlueCity ook toekomstplannen. Binnenkort plaatsen ze samen met Physee,

'Het is een uitdaging om producten te maken van reststromen, maar we willen het publiek vooral verleiden met mooi en goed design'

'Je draagt de rok een week en gooit 'm erna zo op een composthoop. Super fast fashion!'

een startup uit Delft, Engie en de Rabobank Rotterdams eerste slimme glasgevel. Het glas is een zonnepaneel en zonwering in één. Sensoren in het raam sturen de zonwering aan. Daarnaast komt er steeds meer eigen programmering. Zoals een groot festival over plastic, waarbij BlueCity onder andere samenwerkt met de Europese Unie en ByTheOceansWeUnite. Ook starten ze dit najaar een circulaire woning, waarin het zero waste principe voor woningbouw, wonen en leven wordt getoetst. Biesheuvel woont zelf nog niet in Tropicana. "Was het maar waar!"

Tot slot van het gesprek stelt Biesheuvel een van haar medeoprichters, en de investeerder, Wouter Veer voor. Veer vertelt dat hij al twintig jaar ondernemer is. "Hiermee heb ik veel geld verdiend, maar dat had ik niet allemaal voor mezelf nodig." Hij besloot het te gebruiken om de

wereld wat mooier te maken. "Door te investeren in ondernemers die de overgang naar duurzaamheid versnellen."

BlueCity kijkt naar het bredere plaatje, vertelt de bevrogen investeerder. "Aan de ene kant trekken we de aarde leeg - dit is toegestaan en goedkoop - en aan de andere kant gooien we de dingen die we gebruiken ook zo weer weg." Duurzaamheid is volgens hem een simpel concept; iets wat blijvend is en daardoor lang te gebruiken is. "Mensen leven in een droom, het systeem zoals het nu is, is aan het crashen. Bij BlueCity maken we mensen bewust van de keuzes die ze hebben." Die verandering zal geleidelijk gaan, maar de innovators van BlueCity doen hun best bewustwording te creëren. En het voormalige Tropicana is een perfect speelparadijs waar die innovators alternatieven kunnen onderzoeken. ■

Van waardeloos afval naar waardevolle mode

TEKST: ANOUK AMA | BEELD: MARC BLOMMAERT

Wie dacht dat circulair ondernemen alleen populair is onder hippe, duurzame startups, krijgt ongelijk. Ook Rotterdamse modebedrijven hebben de circulaire gedachte omarmd. Neem een voorbeeld aan Fruitleather, KEES Slow Fashion en Beat The Bag: vanuit de gedachte dat iets waardeloos iets waardevols kan worden, verwerken zij Rotterdams afval tot nieuwe producten en materialen.

Fruitleather:

‘We willen de leerindustrie overnemen’

“Voor ons afstuderen moesten we een project verzinnen dat veel publiciteit zou opleveren. We wilden absoluut iets doen met afval, maar wat precies, dat wisten we niet. Later zagen we dat een groot deel van dat afval fruitafval was, dus besloten we ons daarop te richten. We reden aan het einde van de dag met boodschappenkarren over de markt en haalden het niet-verkochte en rottende fruit op. Daar zaten we dan met kilo's rottend fruit, maar zonder idee wat ermee te doen.

We probeerden van alles, maar weinig ideeën leken vruchtbaar. Dat veranderde toen we een pap van frambozen hadden laten drogen in de zon: al het vocht was verdampd en de frambozen waren veranderd in iets wat qua uiterlijk leek op leer. Dat was ook wel de enige overeenkomst, want qua stevigheid en uithoudingsvermogen leek het verre op leer. Toch geloofden we dat het iets kon worden, dus onderzochten we de mogelijkheden. We experimenteerden, deden onderzoek en uiteindelijk was daar het eerste stukje fruitleer. Als afstudeerproduct maakten we een tas van perziken en deelden een foto daarvan op social

media, die razendsnel werd opgepikt door Jan en alleman. Voor we het wisten was onze tas van perzikleer wereldberoemd. Dat afstuderen zat dus wel goed, maar de keerzijde van al die media-aandacht was dat Fruitleather sindsdien wordt geassocieerd met een *product*. En dat is niet ons doel. Wij willen geen eindproduct maken, maar leverancier zijn van duurzaam materiaal waarmee we de wereldwijde leerindustrie kunnen overnemen.

Dat klinkt misschien ambitieus, maar wij zijn ervan overtuigd dat fruitleer echt als vervanger kan dienen van dierlijk leer. Dan moet ons fruitleer wel net zo sterk en waterbestendig zijn als dierlijk leer en zover zijn we nog niet. We werken hard om de magische formule onder de knie te krijgen en straks een duurzaam materiaal op de markt te kunnen brengen. Tot die tijd proberen we mensen vooral te laten inzien dat fruitafval niet waardeloos is, maar dat je het kunt omzetten in iets waardevols.”

KEES:

‘Duurzaam ondernemen betekent ook mensen recyclen’

“Voordat ik met KEES begon, maakte ik me druk over de Nederlandse consumptiemaatschappij. Ik vond dat we te veel verspilden en zowel spullen als mensen te snel aan de kant zetten. Ik wilde onze samenleving veranderen, maar wist niet goed hoe. Toen ik een keer op Pinterest keek, kwam ik mode tegen die gemaakt was van fietsbanden. Hoewel het er niet uitzag en ook nog eens onbetaalbaar was, vond ik het wel tof omdat het was gemaakt van restafval. Ineens dacht ik: dit kan ik ook! Ik kan naaien, heb een naaimachine van mijn oma staan en kan ook vast wel ergens fietsbanden regelen. Wat nou als ik kleding en accessoires van fiets- en autobanden maak die wél modieus en betaalbaar is? Dan help ik het milieu, de samenleving én maak ik mezelf gelukkig. En zo ontstond KEES.

Via particulieren en bedrijven verzamelde ik fietsbanden en later ook binnenbanden van vrachtwagens. Het voelde goed om restafval om te zetten in nieuwe spullen en op die manier verspilling tegen te gaan. Maar ik wilde met KEES graag duurzamer zijn dan dat. Ik wilde niet alleen iets bijdragen aan het milieu, maar ook aan onze

samenleving. Daarom besloot ik bijstandsmoeders en jongeren met een geestelijke beperking in te huren om mijn spullen te naaien. Enerzijds profiteer ik daarvan omdat ik me zo meer kan bezighouden met het ontwerp, maar anderzijds help ik hen ook om een vak te leren zodat ze sneller een betaalde baan kunnen vinden. Die samenwerking loopt nu goed, maar zou nog beter kunnen. Mijn grote ambitie is dan ook om over vijf jaar samen te werken met de gemeente en KEES als officiële stagewerkplek aan te bieden aan mensen met een arbeidsmarktbeperking.

KEES is op dit moment nog niet volledig circulair, omdat ik materialen gebruik die niet recyclebaar zijn. Maar ik gebruik wel restafval om er nieuwe, betaalbare mode van te maken en bied werkgelegenheid aan mensen met een arbeidsmarktbeperking. Op die manier probeer ik zo duurzaam mogelijk te ondernemen op alle gebieden: economie, ecologie en maatschappij. Daarmee geef ik niet alleen iets terug aan onze planeet, maar ook aan onze samenleving.”

LISANNE ADDINK-DOLLE

Beat the Bag:

‘De tas is een tastbaar voorbeeld van verduurzaming’

“Toen Beat the Bag in 2016 ontstond, werkte mijn bedrijf VerdraaidGoed aan een opdracht voor de WE Fashion. Die had ons benaderd met de vraag of we hun campagnedoeken wilden recyclen en als nieuw product konden terugbrengen in het bedrijf. In datzelfde jaar werd in Europa de gratis plastic tas verboden. Dat bracht me op het idee om de WE-campagnedoeken te vernaaien tot tassen, die in de winkel konden worden verkocht in plaats van de gratis plastic tas. Het bleek een enorm succes: de WE was blij met hun unieke product en het hergebruik van hun restmateriaal, en bovendien hadden wij werkgelegenheid gecreëerd door mensen met een arbeidsmarktbeperking het naaiwerk te laten doen. En zo ontstond Beat the Bag: een bedrijf dat naaibaar restmateriaal van bedrijven omzet in tassen voor deze bedrijven.

Waarom de tas zo aanslaat? Ik denk omdat het een heel tastbaar voorbeeld is van verduurzaming. Ik heb gemerkt dat veel bedrijven verduurzaming als complex ervaren en er daarom niet aan beginnen. Maar zodra ze met eigen ogen zien welke concrete dingen er gemaakt kunnen worden

van hun afval, wordt de stap naar duurzaam ondernemen kleiner. Ik geloof dat bedrijven eerder zullen verduurzamen als zij op een positieve en leuke manier worden geïnspireerd dan wanneer zij met een wijzend vingertje worden aangesproken. Daarom probeer ik niet te zeggen ‘nee, dat moet je niet doen, want dat zorgt voor afval’, maar wel ‘ik snap dat je dat wilt doen, laten we samen kijken hoe het beter kan’.

Maar ik denk ook dat Beat the Bag zo'n succes is, omdat het concept ook bijdraagt aan onze samenleving via de lokale productie door mensen met een arbeidsmarktbeperking. Beat the Bag is daarmee duurzaam, lokaal én sociaal. Hierom zijn wij ook door het Rode Kruis benaderd om Beat the Bag op Sint-Maarten te introduceren. Lokale inwoners gaan tassen naaien van orkaanafval en die vervolgens verkopen als souvenir aan toeristen. Dat vind ik echt fantastisch! Bovendien wordt daarmee ook een grote droom van mij werkelijkheid: wereldwijd werkgelegenheid bieden met afval.”

multifoon hifi
audioapparatuur voor de
echte muziekliefhebber

multifoon hifi

Claes de Vrieselaan 111B
010 251 88 88

multifoon.nl
multifoonhifi

Visagie: Elles van der Velden

Agnes Gosling: Braziliaans mét

TEKST: MARTINE DE WIT | BEELD: RICK ARNOLD

“Ik ben niet heel erg makkelijk”, is het eerste wat Agnes Gosling zegt als we aanschuiven aan haar keukentafel. En inderdaad, als je haar nieuwste album *Caçador* voor het eerst hoort, komt het woord ‘complex’ in je op. Toch zit er een frisse, opgeruimde jonge vrouw tegenover ons: helemaal geen moeilijk type. Na een uurtje praten zijn we eruit. Bij Gosling is niets wat het lijkt. Ze is superveelzijdig, oneindig gelaagd en boordevol prachtige verhalen. Net als dat nieuwe album van haar.

Braziliaanse crossover, zo laat de muziek van Gosling zich het best omschrijven. “Het is bij mij niet het één of het ander. Ik houd van Braziliaans mét. En daar leent Braziliaanse muziek zich heel goed voor. Natuurlijk heb je heel duidelijke stromingen zoals de samba, dat is echte *roots music*. Braziliaanse kindjes dansen de samba zodra ze kunnen lopen en ik voel niet dat ik daar als Hollandse iets aan kan toevoegen. Maar in de MPB - *Musica Popular do Brasil* – is heel veel ruimte voor verschillende invloeden.” Er volgt een verhaal over Milton Nascimento die zo’n zestig jaar geleden voor een krakkemikkige radio naar The Beatles en Ella Fitzgerald luisterde, en hoe hij die invloeden verwerkte in zijn muziek. De details vliegen je om de oren en haar enthousiasme is aanstekelijk: deze vrouw weet precies waarover ze praat.

Alleen maar met muziek bezig

Eigenlijk was het puur toeval dat Gosling latin ging studeren aan het conservatorium in Rotterdam. Ze zong al haar hele leven, maar een carrière in de muziek stond niet per se op haar lijstje. “In het laatste jaar van de middelbare school werkte ik even met een producer in Duitsland, maar daar werd ik niet gelukkig van. Toen besloot ik toch maar iets ‘gewoons’ te gaan studeren: kunst- en cultuurwetenschappen in Rotterdam. Ik wilde naast

mijn studie wel als hobby blijven zingen en zag een postertje voor audities bij de Hermes Houseband. ‘O leuk, ik zoek nog een band’, dacht ik. Ik kwam uit Amsterdam, dus ik kende ze helemaal niet. Uiteindelijk was het natuurlijk fantastisch: ik heb de halve wereld over gereisd, veel te veel lol gemaakt en veel te weinig gestudeerd. Toen zei mijn vader: ‘Je bent toch alleen maar met muziek bezig, ga alsjeblieft naar het conservatorium.’ Zo heb ik uiteindelijk de knoop doorgehakt.”

Om zich voor te bereiden op de audities ging ze in de leer bij José Koning, toevallig gespecialiseerd in Braziliaanse muziek. “Zo kwam ik met het genre in aanraking en ik vond het heel mooi. Onder meer op José’s aanraden besloot ik toelatingsexamen te doen voor zowel de jazz- als de latinafdeling van het conservatorium. Ik dacht wel: ze zien me daar aankomen bij latin – ik ben zo Hollands als maar kan! Maar op de jazzafdeling zeiden ze: ‘Bossanova ligt jou zo goed, dat heeft niet iedereen. Maak daar gebruik van en ga lekker latin studeren.’ Dat heb ik inderdaad gedaan. Het was totaal niet logisch, maar het paste en het klopte wel. Ik voelde me ook meteen helemaal thuis daar op die latinafdeling. Jazz speelt nog wel een rol in mijn muziek hoor. En ik kom natuurlijk uit de pop, dat gaat ook niet zomaar weg.”

'Ik ben naar Brazilië gegaan en heb proberen te ontrafelen: waar gaat die muziek nu écht over?'

Het 'er-is-meer-aan-de-handgevoel'

Meer nog dan haar vorige album is Caçador een mengeling van alle muzikale invloeden uit haar leven. Het debuutalbum Cais klinkt op het eerste oor veel Braziliaans, maar eigenlijk is dit album een heel logisch vervolg. "Cais bevat vooral werk van Milton Nascimento. Ik ben naar Brazilië gegaan, heb met zijn tekstschrijver gesproken en heb proberen te ontrafelen: waar gaat die muziek

nu écht over? Toen heb ik er mijn eigen vertolking van gemaakt.

Tijdens dat onderzoek werd ik gegrepen door het duistere randje van de Braziliaanse muziek. We kennen allemaal de vrolijke bossanova, en samba is al helemaal een feestje. Die muziek ontstond toen het ontzettend goed ging met Brazilië. Daarna echter, eind jaren zestig, kwam er een

militair regime aan de macht. Je kunt je voorstellen wat daarbij kwam kijken: censuur, mensen die het land werden uitgezet of moesten vluchten, dat soort dingen. Het ging veel slechter met het land. In 1968 zie je dan ook een kentering in de Braziliaanse muziek: het werd veel donkerder. Je hoort veel teksten als 'waar is mijn geliefde?' Die gingen natuurlijk niet over iemands geliefde man of vrouw, maar over het geliefde Brazilië van voor de coup. Nascimento heeft ook een heel album, Milagre dos Peixes, waarop hij bijna alleen maar *Lalalala* zingt, uit pure boosheid over de censuur. Dat onderhuidse 'er-is-meer-aan-de-handgevoel' uit die periode, dat trok mij heel erg aan. Daar wilde ik mee door. En toen zag ik ook veel parallellen met de popmuziek uit de jaren zestig en zeventig die mijn ouders vroeger draaiden. David Bowie, The Mamas and the Papas, The Beatles in hun duistere periode... Dat hoor je op Caçador allemaal terug."

Ergens helemaal in duiken

Het lijkt dus alsof het eerste album heel anders is dan het nieuwe, maar dat valt in zeker opzicht wel mee. Groot verschil is dat Caçador allemaal eigen werk bevat én dat er veel meer elektronische muziek op staat. Gosling: "Op het eerste album hoor je ook al een klein beetje elektronische muziek. Dat was onder invloed van Vincent Helbers. Hij werkte vanaf de zijlijn mee aan het eerste album en hij heeft de elektronische muziek langzaam bij mij geïntroduceerd. Ik begreep toen hoe mooi en smaakvol het kan zijn als je die invloeden toevoegt. Het is heus niet meteen techno. Voor dit album heb ik Vincent gevraagd of hij de gehele productie wilde doen, dus er zit ook automatisch meer van zijn saus overheen. En o ja", bedenkt ze zich: "Op het nieuwe album staan ook een paar Engelstalige nummers. Ik krijg reacties van fans die ineens veel meer met mijn muziek kunnen omdat ze het verstaan. Maar fans die mij echt onder de wereldmuziek scharen, vinden dat Engelstalige denk ik wel jammer. Toch heb ik bewust niet geprobeerd om nog 'een beetje' van het vorige album toe te voegen. Ik vind het juist leuk om ergens helemaal in te duiken en volledig binnen die sfeer iets neer te zetten. En dan richt ik me met een volgend project weer op iets anders."

Gosling heeft altijd wel drie of vier projecten in haar hoofd, vertelt ze. We vragen of ze al weet wat het volgende wordt. "Ik heb nog niet gekozen. Maar vorig jaar bracht ik met mijn man Luis – inderdaad, toevallig een Braziliaan - een EP uit met nummers van een fantastische componist: Radamés

Gnattali. Luis is klassiek pianist en zijn familie was goed bevriend met Gnattali. Na zijn dood liet hij een enorm oeuvre na dat nooit is opgenomen of uitgebracht. De weduwe gaf een enorme stapel werk aan Luis met de boodschap: doe er nog iets mee. Er zit een aantal liederen bij voor zang en piano. Die hebben we heel voorzichtig eens gespeeld en dat werd heel mooi. We hebben dus al vijf stukken opgenomen en we willen ze nog een keer alle zestien doen. Dat is een van de projecten die ik nu in mijn hoofd heb. Maar wellicht wil ik eerst nog iets heel anders."

'Die Spanjaarden maken zich helemaal niet zo druk over of iets mooi klinkt, als het maar écht is. Of Turkse muziek: holy moly!'

Multicultureel

Er is nog genoeg te ontdekken op muzikaal gebied en daar voelt Gosling alle vrijheid voor. "Dat heeft Rotterdam wel met mij gedaan", vertelt ze. "Codarts is het enige conservatorium met een wereldmuziekafdeling, wist je dat? Ik heb daardoor met mensen gespeeld van over de hele wereld en dan leer je dus: hé, die Spanjaarden maken zich helemaal niet zo druk over of iets mooi klinkt, als het maar écht is. Of Turkse muziek: *holy moly!* Dat is een partij mooi en ingewikkeld! Als je ziet hoe andere mensen met muzikale regels omgaan, kan dat heel bevrijdend zijn. En dat gevoel ervaar ik eigenlijk ook in de rest van de stad. Rotterdam is natuurlijk de meest multiculturele stad van Nederland, en daarom is er veel ruimte voor mensen om zichzelf te zijn en hun eigen ding te doen. Hier wordt niets door je strot geduwd of aan je opgedrongen. 'Wat je vindt, breng je naar de politie', zeggen ze hier. Rotterdammers vinden niet snel dat ze iets moeten vinden. Dus als mijn muziek ze niets doet, is er verder niet veel aan de hand." ■

Zelf ontdekken of Goslings muziek je iets doet? Houd haar website in de gaten voor concertdata: www.agnesgosling.com.

Niet een dag uit het leven, maar het leven in een dag

Begonnen als aanzegger in Delfshaven eind negentiende eeuw, was Nicolaas van der Spek grondlegger van één van de oudste familiebedrijven die Rotterdam rijk is: Van der Spek Uitvaart. "Dit bedrijf heeft het vertrouwen van vijf generaties."

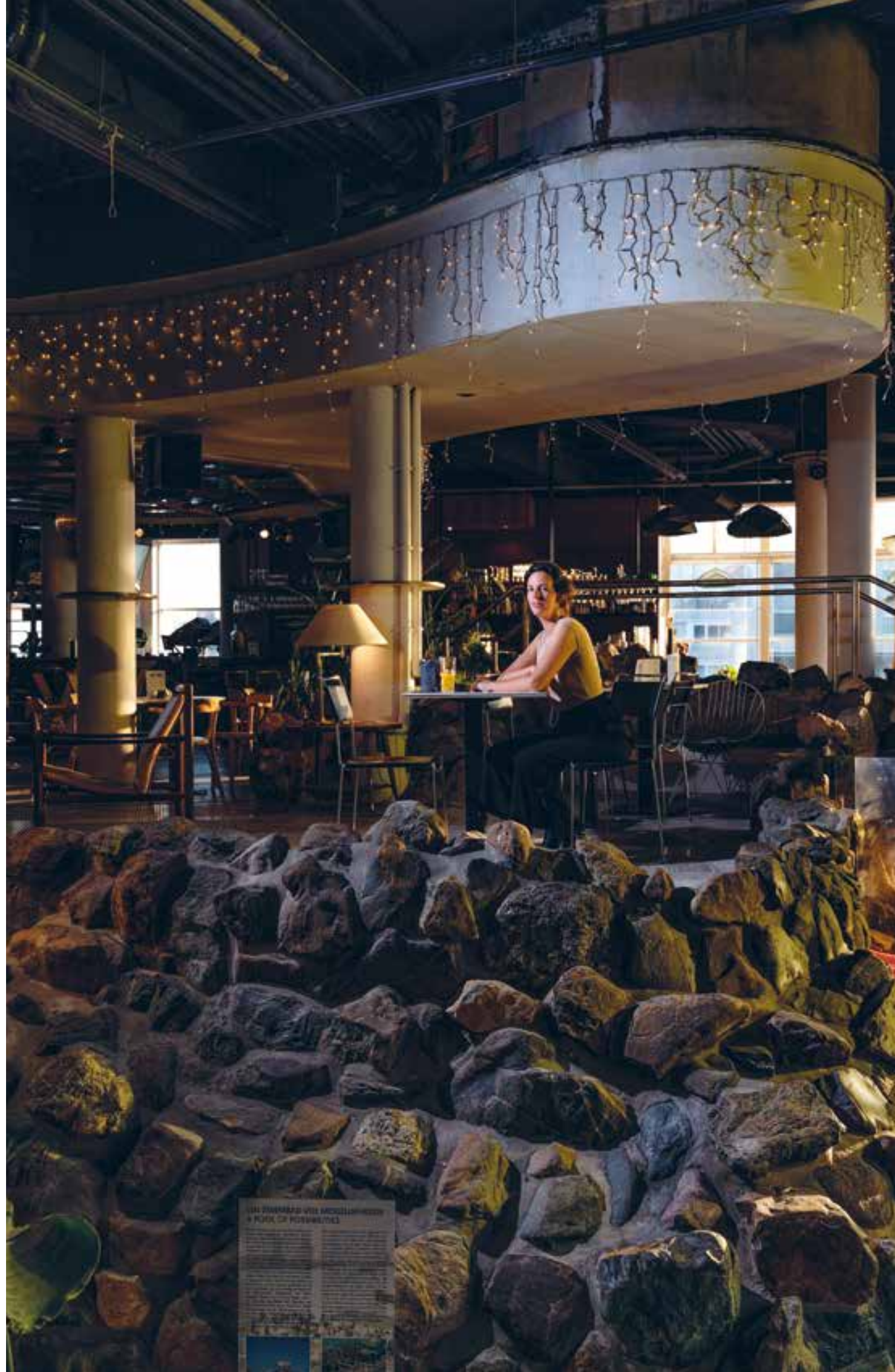
Op het hoofdkantoor, tegenwoordig gevestigd in Capelle aan den IJssel, bouwt de huidige generatie Van der Spek aan het familiebedrijf. Voor het eerst zijn er meerdere eigenaren: de broers Marcel, Kees en Martin. "Het bedrijf is te groot geworden om het alleen te doen." De broers zien grote voordelen in het werken met familie. "We begrijpen elkaar, spreken elkaars taal en vertrouwen elkaar volledig. Dit bedrijf ademt ons DNA, het is zo eigen. Zelfs ons personeel voelt als familie."

"Een uitvaart is niet een dag uit het leven, maar een heel leven in een dag." Het zegt eigenlijk alles over de persoonlijke aandacht en de kwaliteit die het bedrijf zo hoog in het vaandel heeft staan. "Wij willen er altijd voor zorgen dat mensen met een goed gevoel terugkijken op een uitvaart, ondanks het verdriet. Dat is onze missie."

Geen weg terug

Een missie die uit het hart komt, want nooit zijn de broers gedwongen mee te doen in het familiebedrijf. Ze hebben altijd zelf over hun toekomst mogen bepalen en zijn eigenlijk in het vak gerold. "We konden onze eerste centen verdienen door klusjes zoals rouwauto's poetsen. Toen we ons rijbewijs haalden, gingen we als volgautochauffeur aan de slag om wat bij te verdienen." Voordat ze het wisten was er geen weg meer terug. "Het is echt zo'n mooi vak. Nergens anders zijn mensen zo dankbaar voor het werk dat je levert."

De toekomst zien de broers vol vertrouwen tegemoet, de mogelijkheden zijn legio en daar bereiden ze zich ook op voor. Maar ooit echt afscheid nemen? Nee. "Wij blijven altijd verbonden, net als onze vader. Zijn rol is veranderd, maar de betrokkenheid verdwijnt nooit helemaal. Eenmaal gegrepen, laat het je niet meer los. Ons DNA zit niet alleen in het bedrijf, het bedrijf zit ook in onze DNA."

De Alohabar is net als Rotterdam: je moet er van leren houden

TEKST: LOTTE KUHLMANN | BEELD: LUC BÜTHKER

Mening Rotterdammer heeft in zijn jeugd een bezoekje gebracht aan tropisch zwemparadijs Tropicana. Nadat het zwembad een aantal jaren leegstond, kreeg het in 2013 een nieuw bestemmingsplan. Eén van de onderdelen hiervan was een horecagelegenheid in de opgedroogde wildwaterbaan. Femke Sniijders, eigenaresse van de Alohabar, sprong in het diepe.

“Binnen Rotterdam was ik al bekend door mijn andere projecten als OranjeBitter, Picknick en Sticky Fingers”, vertelt Sniijders. “De projectontwikkelaars vroegen of ik interesse had om een restaurant te beginnen in het oude Tropicana. Ik ben gaan kijken, er moest zoveel gebeuren! Er was geen water, geen verwarming, stroom of afvoer. Alles moest nog gedaan worden. Het eerste jaar, in 2013, waren we alleen een buitenbar die met mooi weer open was. In 2014 kregen we ook een binnenbar en in 2015 werd onze keuken geopend. Sinds 2017 zijn we eindelijk zeven dagen per week open en sinds dit jaar is de Aloha bar echt helemaal *up and running*. Er zijn geen lekages meer, het internet werkt goed en de verwarming doet het.”

Het Tropicana-gevoel

In vijf jaar tijd is er veel veranderd binnen het restaurant. “Vaste bezoekers zeiden dat er iedere maand wel weer iets anders was. Eigenlijk is Aloha net als Rotterdam: je moet er van leren houden, even door het concept heen prikken.” Inmiddels staat het restaurant als een huis. Net als BlueCity deelt Aloha de filosofie over circulair

ondernemen. “We realiseren ons dat we als restaurant een belangrijke rol spelen in het beter en bewuster omgaan met bronnen zoals bijvoorbeeld afval, voedselinkoop en verwerkingsmethoden.” Sniijders wil het publiek nieuwe mogelijkheden laten zien: “Ik wil niemand opleggen dat ze iets móeten doen. Wij willen laten zien hoe het ook anders kan dan de standaard zalmoot, hamburger of kaasplank. Waarom zalm serveren als je een Noordzee vol lekkere vis hebt? Onze kaart heeft vegan-, vega-, vis- en vleesmaaltijden. Ik stoor me soms aan de betweterige houding van veganisten en andere duurzaamheidsstrijders. Alsof het alleen maar beter is om helemaal geen vlees te eten. Natuurlijk zie ik de impact hiervan, maar er is niet echt één oplossing. Wij willen graag impact leveren op een positieve manier. Dan liever een koe van een lokale boer, dan quinoa uit Zuid-Amerika waar de boeren zelf niets meer te eten hebben. We kiezen dan wel een stuk vlees dat mensen nog niet zo goed kennen. Gasten vinden het vaak best spannend om iets te bestellen dat ze niet kennen; het is onze taak hen daartoe te verleiden.”

Aloha is voor iedereen

Ondanks het duurzame beleid - zo vroeg Aloha aan leveranciers om zonder onnodige verpakkingen te leveren, moeten de koks hun afval wegen en noteren en houdt de bediening waste uit het restaurant bij - produceren ze toch zo'n drieduizend liter afval per week. “Ik schaamde me om als restaurant nog zoveel afval te produceren. Met mijn stichting Noblesse Oblige zijn we een landelijk netwerk aan het opzetten om lokaal organisch afval dat in restaurants geproduceerd wordt om

te zetten tot hoogwaardige compost genaamd Bokashi. Dat kan weer gebruikt worden door boeren en tuinders in de omgeving voor het verbouwen van groenten en fruit.”

‘Liever een koe van een lokale boer, dan quinoa uit Zuid-Amerika waar de boeren zelf niets meer te eten hebben’

Ondernemers zouden meer bewuste keuzes moeten maken bij het runnen van hun zaak, vindt Sniijders. “In deze tijd beseffen we allemaal wel dat er iets moet gebeuren om de planeet mooi te houden. Toch willen we op Aloha geen duurzaamheidssticker plakken. Dat klinkt zo elitair, terwijl duurzaamheid in veel meer zit dan alleen biologische groenten inkopen. Aloha is en blijft een publieksplek waarin we simpelweg willen laten zien hoe het anders kan en mensen willen inspireren. Uiteindelijk is iedereen verantwoordelijk voor zijn eigen keuzes en dat respecteren we ook. Je kunt hier een heerlijk pilsje drinken met een portie bitterballen. Alleen serveren wij dan bitterballen van oesterzwammen.”

VAN ZOOI NAAR MOOI.

WAT KUN JIJ ZELF DOEN?

GOUDEN TIPS

Afval wordt nog te vaak gezien als zoi. Doodzonde. Want als Rotterdammers hun afval goed scheiden, wordt het ineens nuttige grondstof voor iets moois. Zo laten we samen zien dat 'zooi' waarde heeft. Net als goud. Dat pleur je toch ook niet weg?

Wat kun jij zelf doen om afval te verminderen en bij te dragen aan een circulair Rotterdam? Lees de 5 gouden tips!

1. Drink water uit een hervulbare waterfles

Plastic wegwerpflesjes zijn slecht voor het milieu. Drink daarom kraanwater uit een hervulbare waterfles. Dat scheelt veel plastic.

2. Gooi kapotte spullen niet weg, maar repareer ze

Is je blender stuk? Gooi deze niet meteen weg, maar kijk of 'ie gemaakt kan worden. Bijvoorbeeld bij een Repair Café. Is het apparaat niet meer te fixen? Breng het naar een milieupark en laat het recyclen.

3. Scheid je afval en geef spullen een tweede leven

Afval scheiden is tegenwoordig een eitje. Overal in Rotterdam staan containers voor papier, glas, pmd (plastic, metaal en drankkartons), textiel en restafval. Heb je spullen die nog prima meekunnen of behoefte aan iets nieuws? Ga naar de Piekfijnwinkel of Marktplaats. Dan maak je een ander blij en vind je misschien een juweeltje dat met een likje verf nog prima meekan.

4. Neem een tas mee bij het boodschappen doen

Maak er een gewoonte van om een tas mee te nemen als je naar de winkel of de markt gaat. Tas vergeten? Gebruik het plastic tasje dat je koopt meerdere keren. En gooi het in de pmd-container als het stuk is.

5. Gooi geen eten weg

Nog steeds verdwijnt er veel eten in de prullenbak. Jammer en gemakkelijk te voorkomen! Koop en kook kleine porties en gooi restjes niet weg. Vaak kun je daar nog hele lekkere dingen mee maken. Kijk voor inspiratie op voedingscentrum.nl. Toch wat over? Scheid het dan als gft-afval of maak er compost van.

Heb jij zelf een creatief idee hoe Rotterdam afval kan verminderen, hergebruiken of recyclen?

Laat het weten via rotterdamcirculair.nl

ROTTERDAM.
MAKE IT
HAPPEN.

 Rotterdam
Circulair

Gemeente Rotterdam

Scrap XL staat voor Creativiteit XL: ‘Je moet ze lekker laten gaan’

TEKST: CHRISTINA BOOMSMA | BEELD: JEROEN ARIANS

Stel je voor: je mag naar hartenlust shoppen in een grote verzameling kleuren karton, piepschuim, rietjes, buisjes, oude toetsenborden, schakelaars, dopjes en nog veel meer. En dan mag je zelf bedenken wat voor moois je daar van gaat knutselen. Wie wil zo'n feestje nou niet?

We weten heus wel dat dit een kinderfeestje is. En we zijn allang volwassen en bovendien niet uitgenodigd. Maar wat zouden we graag meedoen met de kinderen die met een bouwemmer door Scrap XL racen om de mooiste spullen uit te zoeken! In de grote stellingen van de hergebruikwinkel staan materialen die fabrieken over hebben van het productieproces, decorstukken van toneelverenigingen, papier van drukwerkproeven, tapijtrollen, een levensgroot schaakspel van piepschuim...

Aan de tafel in de workshopruimte gaan de kinderen aan de slag met de spullen die ze hebben uitgekozen. Volwassenen mogen niet te veel helpen, evenmin thema's bedenken of kaders stellen. Dat doen grote mensen al veel te veel, volgens eigenaresse Monique Eilertsen: "Sommige ouders geven van tevoren een idee of een thema door. Meestal adviseer ik om dat niet te doen. Kinderen hebben het in zich om zonder concept of kader iets te maken. Je moet ze altijd eerst even lekker laten gaan. In het begin maken ze soms dingen waarvan je denkt 'is dit het nou', maar als ze eenmaal de smaak te pakken hebben, komen er de mooiste dingen uit. En ze vinden het al een belevenis op zich dat ze gewoon alle spullen mogen pakken zonder af te rekenen."

Oude kantoorpullen

Scrap XL deed al aan hergebruik in de jaren tachtig, toen nog maar weinig mensen van

circulaire economie hadden gehoord. Het pand zat toen nog in Delfshaven. Het is via allerlei omzwervingen in het huidige pand aan de Schoterbosstraat in Rotterdam Noord terechtgekomen. Eilertsen noemt het een schot in de roos: "Dit grote pand is perfect voor al onze spullen." Die spullen haalt ze overal en nergens vandaan. Bij sommige fabrieken komt ze al twintig jaar over de vloer. Soms tikt ze een faillissementspartij op de kop of nemen bedrijven zelf contact op. "Laatst kreeg ik van het Havenbedrijf een lading oude kantoorpullen. Een museum dat ging verhuizen schonk tentoonstellingsmaterialen. We krijgen ook veel van beurzen en expo's. Het is geen afval, het zijn mooie, schone materialen die wij redden van de vuilnisbak."

Eilertsen heeft nu net een partij passe-partouts op de kop getikt. "Het zal wel even duren maar uiteindelijk raak ik die ook wel weer kwijt." Ooit kreeg ze eens een lading stickertjes die je op een Nokia telefoon kon plakken. Dat stickertje was een speaker waarmee je wedstrijdverslagen kon luisteren op je telefoon. "McDonald's deelde die dingen uit tijdens het WK, maar het Nederlands elftal kwam niet ver. Kwamen ze met twee vrachtwagens van die dingen aanzetten. Het heeft zeven jaar geduurd voordat die op waren."

Grote mensen mogen dan wel niet meedoen met kinderfeestjes, ze weten Scrap XL wel te vinden. Bijvoorbeeld voor een decor voor een toneelvoorstelling of een afstudeerproject. Zelf nemen we vier enorme zware kartonnen tapijtrollen mee. Dat gaat een prachtig kasteel worden!

Meer informatie: scrapxl.nl

‘Laatst kreeg ik van het Havenbedrijf een lading oude kantoorpullen. Een museum dat ging verhuizen schonk ons tentoonstellingsmaterialen’

Gers!-lezers blijken uitstekende fotografen! Onze Facebookpagina is daar het beste bewijs van. Dit zijn de vijf foto's van de afgelopen maanden met veel likes.

LIKE ROTTERDAM

DENNIS WEVER

FRANK HAZEBROEK

MICK VAN DORST

MAARTEN HOIJMEIJER

LUC BÜTHKER

Serpil Karisli

Serpil Karisli (1979) kwam op haar achtste naar Rotterdam. Ze praatte toen alleen Koerdisch. "Ik woonde in Spangen, een wijk met heel veel allochtonen, dus ik moest Nederlands maar ook Turks gaan leren. Dat heb ik in één jaar gedaan. Ik had wel gevoel voor taal. Als het op school over boeken of literatuur ging, of als we verhalen moesten schrijven, dan viel ik op."

"Voor mij was taal ook toen al een vloeibaar iets. Ik sprak constant in drie talen en heb besloten niet te gaan letten op in welke taal ik denk." Eigenlijk geldt dat voor het schrijven van haar poëzie ook. "In welke taal een gedicht ontstaat is nooit een bewuste keuze. Het hangt af van de eerste regel, in welke taal die op papier komt."

Zijn haar gedichten Rotterdams? "Ik voel me verbonden met Rotterdam en ik voel me hier vrij om te schrijven wat ik wil. Pas was ik in een stadje met alleen maar autochtonen. Daar had ik het gevoel dat alle regels vastlagen - dan voel ik me meteen minder vrij. In Rotterdam is dat niet. Hier zijn zoveel culturen, er is niet echt een overheersende cultuur die de regels bepaalt. Dat geeft vrijheid."

Ik pas niet

Niet hier niet daar

Ik ben hier

Misschien ook daar

Maar laat mij

Ik hoor liederen in mijn hoofd

Ze stromen door weiden

Langs het zand

Zoals het daar gaat

Gaat het niet hier

Wacht

Ik wil het je toch vertellen

Hier zijn

Halve verhalen

Niet gedeelde herinneringen

Er zijn gebrekkige aanrakingen

Er is een wereld

Zo groot

Het past niet

Serpil Karisli

Uit: Stille praat niet (2017)

Rotterdam blijft voor schrijvers een bron van inspiratie. Of het nu gaat om oude industriële gebouwen, die in veel gevallen een nieuw bestaan krijgen als appartementencomplex, pretpark, hotel of restaurant, de Tweede Wereldoorlog of de meer recente geschiedenis: Rotterdam boeit. Ook de afgelopen maanden verschenen er weer meerdere uitgaven die de stad bejubelen, analyseren of beschrijven, op micro-, meso- en macroniveau. Een greep uit die nieuwe titels.

De Noordsingel

Conny Rijken en Lida Hoebeke

Niks geen penitentiaire inrichting: toen dit gebouw zijn deuren opende (of liever gezegd: sloot) in 1872 heette het gewoon 'de gevangenis'. Ook volstond de geografische aanduiding om iemands toestand te omschrijven. "Hij zit aan de Noordsingel" behoefde geen verdere uitleg. Architect Willem Metzelaar wist wel hoe hij een gevangenis moest bouwen. Ook de bekende koepelgevangenissen van Breda en Haarlem zijn van zijn hand. Het gebouw, dat ooit onderdak bood aan maximaal 450 gevangenen, verloor zijn functie als Huis van Bewaring in 2012. Het boek vertelt over de tijd dat niemand voor z'n plezier zijn intrek nam in De Noordsingel. Voormalige logés, cipiers en buurtbewoners komen aan het woord.

€ 19,75

Vergeten Verhalen 100 Rotterdamse oorlogsherinneringen

Johan van der Hoeven

In het programma Middag aan de Maas (elke werkdag op RTV Rijnmond) besteedt Johan van der Hoeven geregeld aandacht aan persoonlijke oorlogsverhalen van Rotterdammers. Van de bunkers van Voorne tot de ondergang van de Statendam en het vluchtelingenkamp op Heijplaat. Die verhalen zijn nu gebundeld in een boek. Niet toevallig is Van der Hoeven conservator van Museum Rotterdam 40-45 NU. Deze tweede, minder bekende, vestiging van Museum Rotterdam zit aan de Coolhaven, in wat vroeger het OorlogsVerzetsMuseum was. Hier staan de Tweede Wereldoorlog en het bombardement centraal en de expositie sluit naadloos aan op de in het boek vertelde verhalen.

€ 14,95

Rotterdam, stad van twee snelheden

Mark Hoogstad

Het kan raar lopen en snel gaan in het leven. Rotterdam was nog niet zo lang geleden het lulletje van Nederland: saai, kaal, winderig en behoorlijk crimineel. En op de Lijnbaan kon je na sluitingstijd een kanon afvuren zonder noemenswaardige schade te doen. En nu wordt de stad zelfs door Lonely Planet huizenhoog de hemel in geprezen. Watskeburt? Journalist Mark Hoogstad volgt de stad al jaren, eerst voor NRC en AD, tegenwoordig als freelancer voor onder andere Trouw. Het boek heeft als ondertitel 'Stad van twee snelheden'. Op de cover staat een man op Zuid te kijken naar de torens op de Wilhelminakade. Zo dichtbij maar tegelijkertijd zo ver weg. Een nuchtere kijk op de moderne geschiedenis van ons en onze stad.

€ 19,95

BEELD: MARWAN MAGROUN

Hotel aan de Maas

Karen Hamerlynck en Edwin van der Meijde

Karen Hamerlynck en Edwin van der Meijde houden van elkaar en van Rotterdam. "Zullen we een hotelletje beginnen?", zeggen ze in 2007 tegen elkaar. Inmiddels is Hotel Pincoffs alweer tien jaar in bedrijf - de verbouwing en opening werden destijds gefilmd en uitgezonden door RTL4. Dat programma heette Hotel aan de Maas en diezelfde titel hebben Hamerlynck en Van der Meijde aan hun boek gegeven. Bijdragen van onder anderen Hugo Borst en Bram Peper leveren een vrolijke terugblik op tien jaar hotelier zijn, vol met smakelijke anekdotes en bruikbare tips voor iedereen die ook droomt van een eigen hotelletje. Een hotelletje kan Pincoffs overigens niet genoemd worden: het is uitgegroeid tot luxueus boutiquehotel. Lodewijk Pincoffs moest eens weten...

€ 29,95

HET ROTTERDAMS
WARENHUIS.NL

Ben jij op zoek naar een relatiegeschenk waarvan je een glimlach op je gezicht krijgt? Ga dan naar hetrotterdamswarenhuis.nl/zakelijk

Met veel plezier werken we samen met o.a.:

Bedankt, niet afgedankt

Alles bij de hand. Rondje rijden, klaar. Uitspugen, leeggooien, opruimen. De helling af terug naar de opgeschoonde levens, de nieuwigheden tegemoet die ontstane leegtes vullen. Een laatste tevreden blik naar links om het gemoed een schouderklop te geven. Jij bent het kwijt, bedankt, maar niet langer afgedankt: afval scheiden is nieuw leven geven.

